

Carissimi

Esély fogyatékos és egészségkárosodott embereknek

XII. évfolyam, 2021/1., március

„A kíváncsiság vezetett a pszichológusi pályára” –
Hadas Katalin

Gyermekünk nem fejlődik megfelelően – mit tegyünk?

Képekkel elmesélt történetek

Réka (1-2.) és Lili (3-5.)
Cséfalvay Á. András felvételei

Tartalom

Szászi Zoltán: Csak semmi pánik, csak maradjon a rutin	3
A fogyatékossgal élő személyek jogai – az ENSZ-egyezmény hatása Szlovákiában, 3.	4
Szepessyné Judik Dorottya: Oktatás és társadalmi mobilitás a Felvidéken élő siketek körében a 20. sz. elején, 3. rész	6
Horváth Péter László: Hogyan szervezzünk konferenciát (találkozót, tanácskozást) értelmi sérült személyeknek?	9
Kása Ildikó: Gyermeink nem fejlődik megfelelően – mit tegyünk?	11
„A kíváncsiság vezetett a pszichológusi pályára” – bemutatjuk Hadas Katalint	14
Perlusz Andrea: „A munkám továbbra is lenyűgöz” – beszélgetés Cséfalvay Zsolt logopédiaprofesszorral	17
Az látás az egyetlen járható út – dr. Radi Enikő hematológus főorvos	20
Strédl Terézia: Az önkéntes munka jelentősége	22
Cséfalvay Á. András képekkel elmesélt történetei	23
Réka története	25
AAK, a kiegészítő, segítő kommunikáció – tudományos konferencia	26
A látássérült személyek pedagógiaja és rehabilitációja – tudományos konferencia	27
Pongrácz Éva: Szociális gazdaság és idősgondozás – a Pro Bono Pt.	28
Bauer Edit: Egy, kettő, három... népszámlálás!	30
Tanácsadó – hallássérültekről nemcsak hallássérülteknek, Hefty Angéla rovata	31
A Carissimi Nonprofit Alap tevékenysége 2020-ban	32
Nagy Amália: Ki vétkezett?	33
Filmek, amelyek hozzánk szólnak – Sztakó Zsolt filmajánlója	34
Magyar-szlovák és szlovák-magyar szótár	35

Címlapkép: Cséfalvay Á. András: Réka

Carissimi – Esély fogyatékos és egészségkárosodott embereknek. Kiadja a Szlovák Humanitárius Tanács (vydáva Slovenská humanitárna rada, Budyšínska 1, 831 03 Bratislava; IČO: 17 316 014) a Carissimi Nonprofit Alappal együttműködve. Felelős szerkesztő: Tóth Erika. Nyelvi szerkesztő: Szórád György. Szakmai tanácsadók: Mgr. Köböl Tibor szociális tanácsadó, Izomsorvadásos Betegek Országos Szervezete, tel.: 0948 046 672; PaedDr. Strédl Terézia PhD pszichológus, gyógypedagógus, a Selye János Egyetem oktatója. Grafika, tördelés: Nagy Attila. Nyomja: Valeur Kft., Dunaszerdahely. Terjeszti: Mediaprint-Kapa Pressegrasso, a. s. Levélcím: Carissimi, Bučinová 14, 821 07 Bratislava. Telefon: 0907 812 236. E-mail: carissimi.lap@gmail.com. Honlap: www.carissimi.sk. Ingyenes kiadvány. Megjelenik negyedévente, 1300 példányban. A következő számunk júniusban jelenik meg. ISSN 1338-2438, ISSN 1338-2446 (online). Engedélyezési szám: EV 3982/10. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Csak semmi pánik, csak maradjon a rutin

Tessék csak folytatni! A levegővételt folyamatosan tessék végezni! Ahogy illik, ahogy régen a doktor bácsi mondta: belégzés, kilégzés, belégzés, kilégzés! Ez a hosszú élet titka! Persze, az étrenden, a stresszen meg a káros vagy jótékony környezeti hatásokon is sok múlik, de semmi pánik! Valamennyi étel és víz csak jut! Ha már nem tökéletes páratartalmú és hőmérsékletű, halban és olívában gazdag vidékre született az ember, ha nincs neki európai uniós átlagot megközelítő havi jövedelme, ha ilyen a

világ most éppen, milyen, nos, attól még lehet jókedv! Még nézheti ezt a mindennapi cirkuszt az ember úgynevezett rálátással. Aki annyi mindent megélt már! Pontosan tudja, ha helyzet van, akkor az előbb-utóbb változik. Minden mulandó! Tehát biztosan változni fog. Ez is. Vagy jobbra, vagy rosszabbra. Ha rosszabbra, és ez ellen semmit nem lehet tenni, akkor kár és felesleges idegeskedni! Ha jobbra fordulhat, s valamit tenni is lehet érte, akkor aszerint kell megpróbálni létezni e világban a szorongatott időszak alatt.

Hogy szorongatott időszak volna ez a mostani? Mondják, hogy igen. Érezhető is, hogy bizony az! Szomorkás, fáradt, csüggedt, nyomott, szürke és rosszkedvű film pereg. Satnya forgatókönyv, vacak díszlet, pocsek dialógusok, ócska és hazug színészek, hú de nagyon idegesítő cselekmény, ráadásul tele dramaturgiai ballépésekkel! Ilyen lét nincs! Ezt csak egy pancser készíthette! Ilyen élet, ilyen intézkedéscsomagnak nevezett kapkodás még egy rossz filmben is elfogadhatatlan! Nevelnek engem, a mozinézőt, mintha előre fel akarnának készíteni, valami irdatlan és értelmetlen tragédiára. A kiszolgáltatottak köre szélesedik, a szegények száma alaposan megugrott, egyre többen számítanak hátrányos helyzetűnek. Itt élek. Ezt látom. Elszomorít. Szegénynek lenni nem bűn és nem erény, ahogy gazdagnak lenni ugyanúgy nem bűn és nem erény. Önmagában sem a szegénység, sem a gazdagság nem tesz senkit se jobbá, se rosszabbá, ahhoz a maga szellemi útján kell végigmennie, hogy valamilyen legyen valaki.

De mit kéne mégis csinálni? Mit tehetek én? Mi legyen hát velem, ve-lünk? Mozgáskorlátozottakkal, rokkantakkal, évek óta fogyatékossgal küszködőkkel? Ha már az egészségesek, az épek is kihullanak a hálón lassan? Nincs más hátra, mint előre, kedves sorstársak! Vidáman menjünk a szebb jövő felé, vagy tönkre, ha ezt kívánja a sors! Csak semmi pánik, csak arra kérek mindenkit, maradjon a napi rutinnál! Belégzés, kilégzés, belégzés, kilégzés, és így tovább bis hundert und zwanzig – azaz míg a százhusz évet meg nem értük. Onnantól lehet lazítani a folytonos be- és kilégzéssel, de akinek még kedve van, folytathatja tovább. Csak a rutin!

Szászi Zoltán

Az ENSZ-egyezmény hatása Szlovákiában

Mit (nem) sikerült teljesíteni?, 3.

A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezményt 2006 decemberében fogadták el. Szlovákia 2010. június 25-én ratifikálta az egyéni panasztétel lehetőségét megteremtő Fakultatív Jegyzőkönyvvel együtt. Az egyezmény rögzíti a fogyatékossgal élő személyek polgári, politikai, gazdasági, szociális és kulturális jogait. Deklarálja a méltóság, egyéni autonómia, függetlenség, diszkriminációmentesség, társadalmi részvétel, emberi sokszínűség, esélyegyenlőség és hozzáférhetőség elvét.

Zuzana Stavrovská

Zuzana Stavrovská fogyatékossgügyi biztos a 10. évforduló alkalmából összefoglalta, mit tett Szlovákia az eltelt tíz évben a fogyatékossgal élő emberek helyzetének javításáért, és sorra vette a megoldásra váró feladatokat. Folytatjuk ezek ismertetését.

* * *

25. cikk – egészségügy

Évtizedekig hiányzott Szlovákiában a korai fejlesztést – három-, illetve hétéves korig – végző intézmények rendszere. 2014-ben tettek először lépéseket a létrehozására, de bár több jogszabály is rendelkezik róla, a megvalósítás nem zökkenőmentes. 2015-ben kísérleti jelleggel három regionális korai fejlesztőközpont jött létre külföldi forrásokból, és jelenleg is csak hét megyszékhelyen működik ilyen. Továbbra is gondot okoz a fenntarthatóságuk, valamint az összes régióban és valamennyi rászoruló gyermek esetében a szolgáltatáshoz való hozzáférés.

A fogyatékossgügyi biztost nyugtalanítja, hogy az egészségügyi ellátásról szóló törvény a cselekvőképességtől megfosztott vagy korlátozott

cselekvőképességű embereket alkalmatlannak ítéli az ellátásukkal kapcsolatos beleegyező nyilatkozat megtételére. Erre csak a gondnokuk jogosult, és az ellátás visszautasításának a joga sem illeti meg őket, illetve figyelmen kívül hagyják, ha valaki elutasítja az ellátást; az erről szóló feljegyzést csak beteszik az egészségügyi dokumentációjába. A kórházi elhelyezés esetében is így történik, s ez a szabadság korlátozásának minősül.

Továbbra is hiányoznak a nagyon súlyos testi fogyatékossgal élők kórházi ápolására is alkalmas egészségügyi intézmények, és a járóbeteg-ellátásban s a különböző vizsgálatok terén sem jobb a helyzet. A kórházak túlnyomó többségében nincsenek meg az építészeti, technikai és személyi feltételek kereszskéket használó vagy más állandó segítségére szoruló páciens fogadására. Hiányzik az akadálymentesség, a kórházi ágyak nem állíthatók, túl magasak, és felfekvés elleni matracok is csak elvétve vannak. Nincsenek olyan segéd-

eszközök, amelyek alkalmasak a páciens méltóságára is tekintettel levő bánásmódra, a kivizsgálások során sem.

27. cikk – munkavállalás és foglalkoztatás

A fogyatékossgal élő emberek foglalkoztatásának támogatásáról a foglalkoztatási szolgálatokról szóló törvény rendelkezik. Az aktív munkaerőpiaci intézkedések során többféle vissza nem térítendő anyagi támogatást szab meg a munkáltatónak és azoknak a fogyatékossgal élő személyeknek, akik önfoglalkoztatók szeretnének lenni. A támogatásokat védett műhelyek és védett munka-

helyek létesítésére és fenntartására, az üzemeltetés költségeire s a munkahelyi asszisztens tevékenységére lehet fordítani. A jogszabály hiányossága, hogy a munkahelyi asszisztens díján kívül a többi támogatást védett műhely vagy munkahely létesítéséhez köti. Továbbá a törvény 2013-ban történt módosítása után a támogatás nem jár kötelezően, hanem az illetékes szervek mérlegelhetik a megítélését, és felső határa – az igénylő lakhelyétől függően – a korábbihoz képest 50–65%-kal csökkent.

A fogyatékossgal élő emberek foglalkoztatása támogatásának egyik formája, hogy a 20-nál több személyt foglalkoztató munkáltatónak az alkalmazotti létszám 3,2%-ban kell foglalkoztatnia megváltozott munkaképességű személyt. Ezt a kötelezettséget kiválthatja védett műhelyben készült áru vagy ottani szolgáltatás rendelkezésével, vagy büntetést kell fizetnie. Sajnos, gyakran még állami intézmények is az utóbbit választják.

28. cikk – megfelelő életszínvonal és szociális védelem

Ha a fogyatékosággal élő ember munkavégző képességének csökkenése meghaladja a 40%-ot, a társadalombiztosításról szóló törvény értelmében rokkantsági nyugdíjat kap. Ez abban az esetben is így van, ha már gyermekkor óta rokkant, tehát soha nem volt önálló keresete. Akinek azonban a rokkantsági nyugdíj az egyedüli megélhetési forrása, annak gyakran a szegénységi küszöb alatt van a bevétele.

30. cikk – a kulturális életben való részvétel, üdülés, szabadidős és sporttevékenység

A fogyatékosággal élő emberek számára hozzáférhető formába átvitt írásos anyagoknak a megjelentetését a kulturális, az oktatási és a szociális ügyi tárca támogatja, s civil szervezetek is részt vállalnak belőle önkénteseik és az érintett emberek hozzátartozóinak segítségével. A Látássérültek Matej Hrebenda Könyvtárát Lőcsén a kulturális minisztérium hozta létre. Innen kölcsönözhetnek a látássérült emberek Braille-írással készült könyveket, folyóiratokat, hanghordozókat, tapintható grafikával készült műveket, elektronikus dokumentumokat. A fogyatékosággal élő emberek számára alkalmas folyóiratok megjelentetését részben a kulturális és a szociális ügyi minisztérium támogatja. Könnyen érthető szövegek kiadására egyelőre kevés példa van, időszakosan civil szervezetek készítenek ilyeneket.

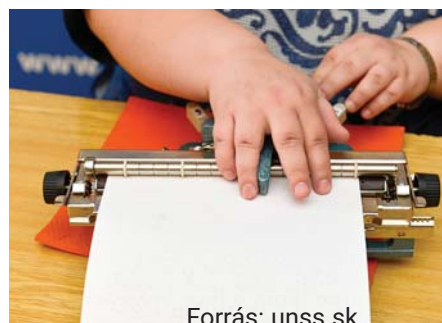
A fogyatékosággal élő emberek számára hozzáférhető formátumú kiadványok megjelentetését a szerzői jogi törvény teszi lehetővé. Sajnálatos, hogy ezek csak a töredékét képezik azoknak a kiadványoknak, amelyekhez a nem fogyatékosok hozzáférnek. Rendkívül kedvezőtlen a helyzet a fogyatékosággal élő gyermekek oktatásához szükséges könyvek terén. A minisztériumi támogatás ellenére csak egyes, főként speciális iskolákban használatos tan-

könyvek átírásáról van szó, s nem veszik figyelembe a különböző iskolákban tanulók egyéni szükségleteit.

A televízió-műsorok akadálymentesítéséről a műsorszórásról és -terjesztésről szóló törvény rendelkezik. Megszabja a siket és nagyothalló nézők számára való feliratozás, jelnyelvi tolmácsolás, illetve jelnyelvi tolmácsolás és a vakok számára a hangzó kommentálás műsoridőbeli arányának alsó határát. Ugyanakkor a kábel- és hasonló szolgáltatók számára nem írja elő egyértelműen ezeknek a szolgáltatásoknak a nyújtását. A feliratozást sem határozza meg pontosabban. Jelenleg törvénymódosítás készül, amely egyértelműen szabályozza a feliratozást, a kábelszolgáltatókat is kötelezi az említett szolgáltatásokra, valamint az eredeti szavak s a szlovák nyelven közvetített egyéb alkotások terjesztőit a feliratozásra és a látássérültek számára hangzó kommentálásra. (Az audionarráció a látottak – képek, helyszín, testbeszéd, arckifejezések stb. – szóbeli leírása, és a párbeszédek között hangzik el anélkül, hogy megzavarná a fontos hang- és zenei effektusokat – a szerk.)

A törvénymódosítás elfogadásával jelentősen emelkedhet a tévéközvetítésekhez való hozzáférés színvonala.

Fokozatosan javul a múzeumok, galériák kiállítási tárgyaihoz való hozzáférés. Ez a munkatársaik átképzésének, specializált konferenciáknak és olyan kiállításoknak köszönhető, amelyek szervezői a fogyatékosággal élő emberek szükségleteihez igazodnak. A fogyatékosügyi biztos szerint azonban elsősorban az állandó kiállításokhoz való hozzáférést kell megoldani, nem elég

Forrás: unss.sk

a kifejezetten fogyatékosok számára rendezett, specializált időszakok hozzáférhetővé tétele.

Ahhoz, hogy a fogyatékosággal élő személyek ugyanúgy részt vehessenek a szabadidős, üdülési, turisztikai és sporttevékenységben, mint mások, hiányzik az egységes norma, amely meghatározná az idegenforgalmi létesítmények esetében a hozzáférés kritériumait. Nagyon bonyolult dolog biztosítani a fogyatékosággal élő személyek számára a sportrendezvényeken való részvételt. Általánosságban a sportlétesítmények nem akadálymentesek sem a nézők, sem a sportolók számára, az akadálymentes öltözők és mellékhelyiségek is hiányoznak.

33. cikk – nemzeti szintű teljesítés és ellenőrzés

A munka-, szociális és családügyi minisztérium megszüntette az egyezmény végrehajtására vonatkozó ügyekre 2013-ban kijelölt koordinációs pontot, és az ügyintézés 2020. június 15-től átkerült a fogyatékosággal élők integrációjáért felelős osztályhoz. A fogyatékosügyi biztos megállapítása szerint továbbra is megoldatlan probléma, hogy az ellenőrzésbe nem tudnak olyan mértékben bekapcsolódni az állampolgárok, főleg a fogyatékosággal élő emberek és szervezeteik, ahogyan azt a 33. cikk előírja. Ennek fő oka, hogy nincsenek meg az ellenőrzés anyagi feltételei. Ezt a tevékenységet csak ritkán és szűk keretek között tudják végezni pályázatok és támogatók révén.

A fogyatékosügyi biztos hivatalához magyar nyelven is lehet panasszal fordulni.

Postacím: Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím, Račianska 153, 831 54 Bratislava 35

e-mail-cím: sekretariat@komisar.sk

telefon: 02 20 42 03 09; **honlap:**

komisarprezdravotnepostihnutych.sk

Oktatás és társadalmi mobilitás a Felvidéken élő siketek körében a 20. század elején, 3. rész

5. A siketekre vonatkozó statisztikai háttér 1869 és 1900 között

A fogyatékossgal élőknek, köztük a siketeknek a Magyar Királyi Statisztikai Hivatal által végzett számbavétele egyidős a hivatalos népszámlálások megkezdődésével. (Závoti, 2016, 147.) A népszámlálások során figyelemmel követték a „testi és szellemi fogyatkozásban szenvedő népességet”, benne a „siketnémaikat”. Ebben a korban a siket személyeket egységesen siketnémaiknak nevezték. Az 1869. évi népszámlálás adatai szerint Magyarországon (Horvát-Szlavónországot és Fiumét kivéve) 20 699-en voltak. Életvitelükkel kapcsolatban ekkor még nem gyűjtöttek adatokat. (Népszámlálás, 1869.) Az 1880. évi népszámlálás idején 19 874 siket személy élt Magyarországon, közülük 10 455-en foglalkozás nélkülinek, 4336-an a földművelésben, 2036-an pedig a háztartásban dolgozónak vallották magukat. Hozzá kell tenni, hogy az adatközlők 95%-a sem olvasni, sem írni nem tudott. (Népszámlálás, 1880.) A következő tíz évben az írni-olvasni nem tudók aránya mindössze 2%-kal csökkent. Az 1890. évi népszámlálás Magyarországon 16 073 siketet regisztrál, közülük 5170 7–15 éves gyermek volt oktatásra alkalmas. (Népszámlálás, 1890.) Az 1900. évi népszámláláskor 22 103 siket személy élt Magyarországon, ebből 6087 a Felvidéken. Kiugróan magas számot Trencsén, Pozsony, Zemplén, illetve Nyitra megyében találunk.

6. Társadalmi megítélésük

Több oka is volt annak, hogy a magyar társadalom sokáig elzárkózott a siketek oktatásának általános-

sá tételétől. Egyrészt mivel a siket külsőleg nem különbözött az ép halásúaktól, különösebb érdeklődést nem keltett maga iránt, másrészt településenként szórványosan fordultak elő, így nagy számukkal nem vonták magukra a figyelmet. Harmadrészt a „siketnémaikat” összetévesztették a „hülyékkel”; utóbbiakat oktatásra és nevelésre alkalmatlannak tekintették, olyanoknak, akiknek senki nem veheti hasznukat, vagy a család tartja el őket, vagy pedig koldulnak. Az sem javított a siketek megítélésén, hogy rosszindulatú, hirtelen haragú, bosszúálló és gonosz embereknek tartották őket. De a legfontosabb tényező az volt, hogy oktatásuk költségesnek számított, mivel egy pedagógus legfeljebb 10-15 növendéket taníthatott egyszerre (Klis, 1901, 33–36.).

7. A körmöcbányai siketintézet

1901 novemberében került először szóba a létrehozása. Az 1900–1901-es tanévben Magyarországon csak 8 hasonló állt rendelkezésre (Vácon,

Budapesten kettő, Kecskeméten, Temesváron, Kaposváron, Aradon, illetve Kolozsváron), s ezekben összesen 494 (!) tanuló végzett. Országos szinten több mint 4000 siket gyermek nem részesült semmiféle oktatásban, és így később teljesen kiszolgáltatottá váltak (Klis, 1901, 34.).

Körmöcbánya szabad királyi város polgármestere, Palkovics Emil határozott támogatásával 1901. december 24-én meg is történt az ügyben készített emlékirat benyújtása. A városi közgyűlés 1902. március 26-án és április 7-én tárgyalta az intézet létrehozásának ügyét. Támogatottságának növelése végett dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter 24981/1902-es rendeletével budapesti siketintézeti tanárokat bízott meg azzal, hogy Körmöcbányán, Besztercebányán, illetve Turócszentmártonban ismertessék és népszerűsítsék a siketek oktatásának lehetőségeit, s Budapestről hozott négy siket tanulóval bemutassák az elért eredményeket. A pozitív fogadtatást jelzi, hogy a vallás- és közoktatásügyi minisztérium 27629/1902. számú rendeletében örömmel vette tudomásul, hogy Körmöcbánya siketintézetet kíván létesíteni, s jelezte, hogy tanerőt tud biztosítani, ha ez megvalósul. 1902–1903 fordulóján Bars és Turóc megye közgyűlése is támogatásáról biztosította a kezdeményezést. Körmöcbánya 1903 áprilisában tartott városi közgyűlésén bizottságot állított fel a létrehozás módozatainak kidolgozására. 1903. május 30-án el is készült a létesítés kritériumait tartalmazó felirat. A minisztérium 48638/1903-as számú rendeletével jóváhagyta az alapítást. A kért tanerőt Hercsuth Kálmán személyében biztosította, s

elrendelte a budapesti siketintézet használt bútorainak Körnöcbányára vitelét. Az ideiglenes helyen létrejövő intézmény vezetésével Hercsuth Kálmánt bízta meg (Hercsuth, 1904, 2–8.).

Az intézet a következőképpen fogalmazta meg a célját: *„A cél az, hogy a siketnéma ne szoruljon mások istápolására, hanem tartsa fen magát a keresményéből. A siketnémák intézetének czélszerű nevelési és oktatási rendszer alkalmazásával, vagyis a hangzó beszéd használatának és kellő real ismereteknek alkalmazásával a siketnémát önállóvá kell képeznie és fel kell őt szabadítania azon gyámság alól, mely életét különben is nagyon szűk korlátok közé szorítja”* (Hercsuth, 1904, 14–15.).

Az 1904–1905. évi értesítőben további adatok vannak. A tanári kar 3 főből állt, Adamcsik Istvánt és Schröder Gizellát találjuk Hercsuth mellett. A tanerőlétszám a tanulók számának növekedésével együtt emelkedett. 1908-ban már 7 tanár és 3 hitoktató dolgozott az intézményben. (Országos Tiszti Cím- és Név-tár, 1908.)

Elsősorban Bars, Turóc, Zólyom, Liptó, Árva, Trencsén és Nyitra megyékből vettek fel ide tanulókat (a kincstári ingyenes helyekre az ország bármely részéből jöhettek, ezek felvételéről az intézet felügyelőbizottsága döntött). Olyan gyermekeket vettek fel, akik betöltötték 7. és nem töltötték be 10. életévüket, s rendelkeztek „siketnémaságot igazoló tiszti orvosi bizonyítvánnyal”, illetve himlőoltási bizonyítvánnyal. Segélyezésre csak megfelelő vagyongazdolással voltak jogosultak. Az oktatás 8 évig tartott.

A következő tantárgyakat tanították „az élőszo-beszéd módszere használatával és a jelbeszéd kizárásával”: kiejtési gyakorlatok írással és olvasással, beszédtanítás, leíró szemléleti oktatás, fogalmazás, olvasás,

hit- és erkölcsstan, számtan, természetrajz, természettan, földrajz, történelem, alkotmánytan, szépírási rajz, kézimunka (kézügyességi gyakorlatok – slöjd – és női kézimunka), torna.

A tanítás nyelve egységesen magyar volt. Annyi engedményt tettek, hogy igazgatói jóváhagyás birtokában az érdeklődő tanulónak valamilyen intézeti tanár külön díjazás ellenében idegen nyelvet oktathatott. Az egyes tantárgyaknál alkalmazandó anyagokat és módszereket a válás- és közoktatásügyi miniszter által kiadott 1900. évi 16822. számú és 1903. évi 17550. számú rendelet alapította meg. (A körnöcbányai siketintézet értesítője, 1905–1906. 26.) A növendékek száma egy osztályban 8–15 lehetett.

Az első tanév 9, a második 12 első osztályos tanulóval kezdődött, és számuk folyamatosan emelkedett az évfolyamonként maximalizált 15 föig. Ezt a határt először az 1908–1909-es tanévben érték el.

Az intézmény első kilenc tanulójának tanulmányi háttérét és előmenetelét végig tudjuk követni a folyamatosan megjelenő intézeti értesítőkből.

Az értesítőkből az 1906–1907-es tanévtől megszűnt a diákok névszerinti felsorolása, a hallássérültségre és a tanulmányi eredményekre vonatkozó adatokon kívül csak a lakhelyilletőség szerinti megyét, illetve a szülők foglalkozását tüntették fel.

Ahogy az intézet célkitűzésében olvasható, elsősorban – kevés kivétellel (Hont, Nógrád, Zólyom) – a Felvidék északnyugati megyéiből, illetve Bars vármegyéből vettek fel gyermekeket.

A szülők foglalkozási adataiból látható, hogy a tanulók a kispolgárság, a parasztság és a munkásság sorából kerültek ki. Vagyoni helyzetükre utal az, hogy az első osztály 9

tanulója közül 6 teljes segélyt kapott, 2-t a Turóc megyei alapítványi helyre, 1-et pedig kincstári alapítványi helyre vettek fel. 1906-tól a Gyógy-pedagógiai Országos Szaktanács 346/1906. évi rendelete alapján a bányakincstári alkalmazottak siket gyermekeit Körnöcbányára kellett küldeni.

Ha a tanulmányi előmenetelüket nézzük, akkor magatartás tekintetében mind a 9 tanuló példás volt, szorgalom tekintetében öten voltak kitartóak, 2-2-en pedig „kellő” és „változó” szorgalommal végezték tanulmányaikat.

Mivel Magyarországon 1873-tól a korábban használt jelnyelven is történő oktatással (vegyes módszer) szemben a hangzó beszédet tanították, a kiejtés értékelésének nagy szerepe volt a tanulmányi előmenetel szempontjából – hárman már nem tudták befejezni a nyolcadik osztályt. Az összes iskolai értesítőben röviden jellemezték a tanulásban elért eredményeket. Minden esetben rögzítették, ha valakinek évet kellett ismételnie. Ennek oka a legtöbb esetben más fogyatékoság jelenléte volt. *„Az első osztály elégtelen tanulói közül több az olyan, [aki] fejletlenség vagy gyengeelméjűség következtében nem tudott megküzdeni az osztály tananyagával”* – olvasható a 1909–1910-es tanév értesítőjében (Növendékek előmenetele, 1910, 10.).

Ahol a szülők mezőgazdasági munkát végeztek (földműves, napszámos), ott többször előfordult, hogy maguk vették ki idő előtt a gyermeket az intézetből, hogy a családnak segítsen a mezőgazdasági munkákban (Klis, 1901, 35.).

A körnöcbányai siketintézeti tanárok a „szokványos” siketoktatási módszerek mellett az újításban is jeleskedtek: diákújságot jelentettek meg, és a hangzó beszéd könnyebb elsajátítását segítő eszközt hoztak létre.

Az 1912-ben alakult ifjúsági kör hetilapja, az Intézeti Újság Adamcsik István tanár szerkesztésében 1912 októberétől 1914 májusáig jelent meg. Belekerült „a maga naív hangján minden iskolai esemény. Van benne játék, a kör krónikája, hírek stb. Lássunk egy-kettőt híreikből: Nagy és Vancsó még mindig betegek. – Zima a mult héten automobilt látott a főtéren. – Zsabka Máriának meghalt az eltartója. – A bolgárok elfoglalták Drinápolyt. Lobok a húsvéti ünnepek alatt egy 6 kilós kalácsot evett meg. – Ilyen találós kérdésekkel mulatnak: Hányféle a só? Van kenyhasó, marhasó és Nrisó (Egy növendék neve). Mi a különbség az idő és az Uhrin Vince között? – Az idő most jó, Uhrin pedig rossz.” (Tanügyi érdekesség, 1913, 5.)

Érdekesség gyanánt meg lehet említeni, hogy Adamcsik István a hangzó beszéd minél könnyebb el-sajátítása végett 1914-ben megalkotott egy „mesélőgépet”, amely a Siketnéma Intézeti Tanárok Országos Egyesülete szerint „érdekes, hasznos taneszköz lehetne” (Mesélő gép, 1914, 59.).

Az ifjúsági kör tagjai 4–8. osztályos tanulók lehettek; az újságírás mellett a körben „gyűlések, szavaltok, beszélgetések folytak”. A siketintézeti tanárok szerint az újság és ifjúsági köre kiváló nevelési eszköznek bizonyult, annyira, hogy az ország más siketintézeteiből tanárok jöttek a tanulmányozására (Ifjúsági kör, 1912, 3–4.).

8. A jolsvai siketintézet

A Gömör-Kishont megyei Jolsván a Siketek és Vakok Cházár András Intézete 1901. október 10-én kezdte el működését. Ünnepeles felavatása 1902. október 22-én történt, a váci siketintézet 100 éves jubileumi rendezvénysorozatával és a Siketnéma Intézeti Tanárok Országos Egyesületének közgyűlésével összekötve. Létrehozását Groó Vil-

mos tanfelügyelő szorgalmazta, s rajta és a város polgármesterén kívül sokat tett Hámos László főispán, Kubinyi Géza országgyűlési képviselő, Borbély Sándor szaktanácsi előadó és gr. Vay Sándor. Hámos László főispán az intézet díszelnöke lett, igazgatónak pedig Nécsey Jánost nevezték ki, akinek ekkor már 13 éves siketoktatási tapasztalata volt. Az anyagi ügyeket a felügyelőbizottság intézte, melynek elnöke a polgármester volt. Az intézmény javára gr. Andrassy Dénes – az intézet fővédnökeként is – 10 ezer koronás alapítványt hozott létre. Gömör-Kishont megye mint testület évi 400 koronát szavazott meg e humánus célra. Jolsva városa pedig épületet s dologi kiadások címén évi 1500 koronát, ezenfelül pedig a fűtésre szükséges faanyagot adta (Gömör-Kishont vármegye, 1903). Az 1905–1906-os tanévben megszűnt a vakok oktatása, ettől kezdve kizárólag a siketeké folyt az intézményben. A tanulók köre Gömör-Kishont, Abaúj-Torna, Szepes és Sáros megyék lakosságából került ki. Az intézet értesítőiben a körmöcbányaival és a pozsonyival ellentétben nem rögzítettek a tanulók családi hátterére vonatkozó adatokat, így az értesítő Oktatás-nevelés fejezetei általános részre vagyunk kénytelenek hagyatkozni. A Siketnéma Közölnye szerint is „[...] ritkán hallunk hírt erről az intézetről. Kis körében csendesen dolgozik a siketnéma javára, nincs arra ideje, hogy a világ elé tárja tetteit.” (A jolsvai intézet, 1902, 134.)

A növendékek kivétel nélkül „oly szegény szülők leszármazottai”, akik az iskoláztatás ideje alatt gyermekük eltartását nem tudták finanszírozni, így ezeknek a tanulóknak az ellátása az intézetre hárult.

Az oktatás keretét a vallás- és közoktatásügyi minisztérium 17550/1903. évi rendelete határozta meg. Az 1904–1905. évi értesítő sorai szerint:

a kézügyesítő gyakorlat a fiúknál fa- és agyagslőjdre, a lányoknál kötésre, foltozásra, horgolásra, hímzésre és alsóruhavarrásra terjedt ki. A nevelés terén, mivel az iskola externátusként működött, a növendékeket különböző családoknál szállásolták el, s külön figyeltek arra, hogy az iskolában tanultakat (viselkedés, szókincs) a való életben is alkalmazzák. A felsőbb évfolyamok fiúnövendékeit iparos szalásadójuk műhelyében foglalkoztatták (A Siketnéma „Cházár András” Államilag Segélyezett Jolsvai Intézetének Értesítője, 1905, 10.).

Az értesítőben több alkalommal rögzítik azt a tényt, hogy az iparos-életpálya célszerű a jó kézügyességű, kiváló megfigyelőképességű, monotoniatűrő siketek számára. „Ama körülményre való tekintettel, hogy mai napság a siketnéma az ügynevezett értelmiségi pálya még nem kedvez, boldogulásukat a kézművesség terén kell keresniök és feltalálniök – igyekeztünk az intézeti oktatás keretén belül is tanítványaink fogékony lelkébe a munka iránti kedvet, szeretetet belepántálni, felébreszteni, ápolni.” (Az intézet értesítője 1907, 7.)

1909-ben, az előírt háziipari tanfolyamon kosárfonást sajátítottak el a téli hónapok alatt a felsőbb osztályos tanulók. (Az intézet értesítője 1909, 14.) Ennek a tanfolyamnak a létrehozásával az volt a cél, hogy a növendékeket, akik túlnyomórészt napszámos, földművelő, iparos szülők gyermekei, kisebb háztartásban nélkülözhetetlen „házi cikk előállítására” képessé tegyék, mivel ez később mellékkeresethez is juttatja őket. Az elképzelés bevált, a növendékek által készített termékeket el is tudták adni, és a következő évi tanfolyam iránt is igény mutatkozott. (Az intézet értesítője 1909, 15.).

Szepsy Judik Dorottya

PhD-hallgató

Selye János Egyetem

Hogyan szervezzünk konferenciát (találkozót, tanácskozást) értelmi sérült személyeknek?

A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény 3. cikkében megfogalmazott egyik alapelv *a teljes és hatékony társadalmi részvétel*. A hozzáférhetőségről szóló 9. cikk alapján *az élet valamennyi területén biztosítani kell a teljes körű részvétel lehetőségét, pl. az információhoz és a kommunikációhoz való hozzáférés megoldásával*. Azt mondhatjuk tehát, hogy az értelmi sérült személyeknek **joguk van a részvételhez**, s a jog érvényesülése végett való **bevonásuk a támogatók kötelezettsége**.

A konferenciák (találkozók, tanácskozások) olyan programok, ahol információkat osztunk meg egymással, illetve ahol lehetőség nyílik a párbeszédre, a kommunikációra. Azt kell tehát lépésről lépésre végiggondolnunk, hogy milyen információforrások keletkeznek egy találkozó során. Az értelmi sérült emberek által is követhető találkozó akkor valósítható meg, ha figyelmünket az információk akadálymentesítésére összpontosítjuk, és következetesen alkalmazzuk a könnyen olvasható, érthető és értelmezhető üzenet készítésének alapelveit és szabályait. Kiemelt alapelv, hogy *az olvashatóságot és az érthetőséget minden esetben ellenőrizze erre a feladatra felkészült egy vagy több értelmi sérült személy*.

A budapesti ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karán a **2019. évi fogyatékossgátudományi konferencia** keretében egy szekcióban az értelmi sérült emberek világával, a felsőoktatásban megvalósuló inkluzív oktatással és kutatással foglalkoztunk. Arra törekedtünk, hogy ezt a szekciót az egyenlő esélyű hozzáférés elvei alapján, a könnyű érthetőségre figyelemmel szervezzük meg és bonyolítsuk le.

Németország Munkaügyi és Szociális Minisztériuma 2014-ben közzétett **egy útmutatót a könnyen érthető talál-**

A szerző, valamint Harmath Lilla és Pataricza Sándor a VI. fogyatékossgátudományi konferencia szekcióülésén (Szaffner Gyula felvétele)

kozók és szakmai napok megszervezéséről. Magyar nyelvű, házi használatra szánt fordítását az SZTE Juhász Gyula Pedagógiai Karának munkatársa, **dr. Sárvári Erzsébet Tünde** főiskolai docens asszony készítette el.

A kifejezetten és csak értelmi sérült emberek részvételével megvalósuló konferencia előkészítésével kapcsolatos, továbbiakban olvasható ajánlásokat részben saját tapasztalataink, részben a német útmutató alapján fogalmazzuk meg. Azzal a kérdéssel, hogy mire figyeljünk a lebonyolításakor, illetve azt követően, valamint hogy az értelmi sérült személyek hogyan vehetnek részt közvetlenül egy találkozó előkészítésében, lebonyolításában és értékelésében, külön cikkben fogunk foglalkozni.

Az előadók tájékoztatása

Ha van rá mód, részletesen tájékoztassuk az előadókat arról, hogy kik lesznek a konferencia résztvevői, mit lehet tudni a résztvevők érdeklődéséről, a fel-

dolgozásra kerülő témával összefüggő előzetes ismereteikről és nyelvi kompetenciájukról.

Az előadókat már a felkéréskor tájékoztassuk a **könnyen érthető előadás előkészítésének és megtartásának legfontosabb alapelveiről**. Például beszéljenek a szokásosnál lassabban, és tartsanak több szünetet az egyes gondolatok között, továbbá legyen szemkontaktusuk a hallgatósággal.

Kérjük meg őket arra, hogy **könnyen olvasható és könnyen érthető diasort** készítsenek. Az olvashatóságot segíthetjük pl. 30 pontos vagy még nagyobb betűmérettel, talpatlan betűkkel (pl. Calibri vagy Arial). A dia háttere és a betűszín legyen kontrasztos, pl. világos háttér, sötét betűszín. Ne legyen kép a betűk háttérében. A megértést pedig segítheti pl. a magyarázó erejű, nem illusztrációs célú kép, s ha minden diának van rövid, érthető címe. Egy diára legfeljebb 5 gondolat kerüljön. Az előadóknak küldhetünk néhány diamintát is. Szükség esetén ajánljuk fel, hogy el-

készítjük a prezentációjuk könnyen érthető változatát.

Jó, ha készítünk egy **könnyen érthető programfüzetet**. Ezért kérjük meg az előadókat egyrészt arra, hogy a találkozó előtt legalább egy hónappal (vagy más, megfelelő időpontban) küldjék el előadásuk rövid, legfeljebb egyoldalas összefoglalóját (melyek lesznek a lényeges üzenetek, információk). Az összefoglalókat fordítsuk le könnyebben érthető nyelvi szintre, és készítsünk a nehezen érthető szavakhoz könnyen érthető szómagyarázatot. Másrészt kérjünk az előadóktól az arcukat ábrázoló fényképet is, és kérjünk engedélyt a felhasználására.

Hasznos lehet, ha a tanácskozás anyagát vagy az előadásokról készített hang- és képfelvételt a konferenciát követően határozott vagy határozatlan időre hozzáférhetővé tesszük. Ha ezt tervezzük, akkor ehhez is írásos engedélyt kell kérnünk az előadóktól.

A konferencia előkészítése

A **szervezőbizottságban** legyen egy olyan, e-maillal (Messengeren, Viberen stb.) és telefonon elérhető személy, akinek kifejezetten az értelmi sérült jelentkezőkkel való kapcsolattartás a feladata. Az érintett személyeknek könnyen meg kell tudniuk találni a kapcsolattartó elérhetőségét.

A **konferencia helyszíne** legyen jól és könnyen megközelíthető. Csak infokommunikációs szempontból akadálymentes környezetet (épület, folyosók, termek és egyéb helyiségek) válasszunk, vagy magunk gondoskodjunk az infokommunikációs akadálymentesítésről. Legyenek pl. az épületen belüli tájékozódást segítő piktogramok, az útvonalat jelző nyilak. A helyiségek könnyebben azonosíthatók, ha nem vagy nem csak számmal jelöljük őket, hanem pl. megnevezéssel és/vagy színnel és/vagy a helyiség használatára utaló piktogrammal, fényképpel, rajzzal. Jelöljük meg a jelentkezés (regisztráció) helyét, az előadótermeket, a büfét/kávézót/éttermet,

a csendes- vagy pihenőszobát, a mellék-helyiséget. A csendesszoba akkor jó, ha van olyan résztvevő, akinek időközönként teljes nyugalomra és csendre lesz szüksége, s egyedül lehet, pihenhet. Ha van rá mód, készítsük el a rendezvénynek helyet adó épület könnyen érthető térképét. Később, a találkozó lebonyolításakor figyeljünk arra, hogy adott helyiség bejáratí ajtajára könnyen olvasható méretben ragasszuk ki az adott helyiség programfüzetben megadott megjelölését, illetve a termek ajtajaira az ott zajló előadások adatait (az előadó neve, az előadás címe, az előadás időpontja).

A **konferencia programjának** kialakításakor figyeljünk arra, hogy az információk megértéséhez időre van szükség. Ezért nem célszerű túl sok előadást tervezni, illetve egy-egy előadásra elegendő időt kell szánni. Ugyancsak időre van szükség a hozzászólásokhoz, a kérdések feltételéhez és megválaszolásához. Biztosítsunk kellő időt a szünetre (pihenésre) és az étkezésre is. Minél jobban ismerjük a potenciális résztvevőket, annál jobban tudunk alkalmazkodni a figyelmi kapacitásukhoz. Tapasztalataink szerint napi 2–4 előadásnál, előadásonként (hozzászólásokkal és a könnyen érthető fordításhoz szükséges idővel együtt) 60 percnél többet nem érdemes tervezni.

A **meghívót** is könnyen olvasható és érthető formában készítsük el. Lényeges információ a helyszín (épület és termek), a konferencia napja, a kezdés és befejezés időpontja, a téma, a részvételi díj és befizetésének módja, a jelentkezés módja és határideje, a kapcsolattartó személy neve, fényképe és elérhetősége. A meghívót közvetlenül az értelmi sérült személyeknek vagy velük szoros kapcsolatban álló embereknek küldjük. Ha erre nincs lehetőségünk, akkor olyan helyen tegyük közzé, ahol tájékozódni szoktak (pl. Facebook-csoportjaik, általuk látogatott honlapok, napközi otthonok, lakóotthonok faliújságjai).

A jelentkezéshez olyan képekkel, piktogramokkal támogatott könnyen

olvasható, értelmezhető és könnyen kitölthető jelentkezési lapot használjunk, amelyet az értelmi sérült személyek önállóan is ki tudnak tölteni. Megfelelő lehet a telefonos jelentkezés, a nyomtatott jelentkezési lap postai úton történő megküldése, esetleg az e-mailben való jelentkezés. Az internetet készsége szinten használók könnyen érthetően kialakított online felületen is jelentkezhetnek. A mai Szlovákiában és Magyarországon valószínűleg sok feladatunk lesz, míg elérjük, hogy ne az ő nevükben és helyettük jelentkezzenek, illetve valóban képessé váljanak a jelentkezéssel kapcsolatos ügyek önálló intézésére (telefonálás, nyomtatás, postai feladás, online felület kitöltése). A jelentkeztetés során kérdezzünk rá arra, hogy milyen speciális támogatást igényel a résztvevő (könnyen érthető nyelvi tolmács, kísérő stb.), vannak-e pl. az étkezéssel összefüggő igényei (ételallergia vagy előnyben részesített étel és ital).

A meghívóhoz vagy a jelentkezés visszaigazolásához **térképet** és **programfüzetet** is csatolhatunk.

A tájékozódást saját magunk által készített, könnyen értelmezhető **térképpel** támogathatjuk. A térképhez használjunk fel az épület környezetében lévő (metró-, busz-, villamos-, vonat- stb.) megállókól az épület bejáratáig tartó útvonalon a lényeges tájékozási pontokról készített magyarázó erejű fényképeket. A konferencia napján az útvonalon elhelyezhetünk az útvonalat egyértelműen jelző plakátokat is (pl. itt fordulj jobbra, és menj el a templomig). Ne felejtjük el ezeket a találkozást követően leszedni.

A könnyen olvasható és érthető **programfüzetben** lényeges információ az előadó neve és fényképe, az előadás címe, az előadás helyszíne, az előadás kezdésének és befejezésének időpontja. Tegyük bele a programfüzetbe Az előadók tájékoztatása c. fejezetben leírtak szerint elkészített könnyen olvasható és érthető leírást az előadásokról és a szómagyarázatokat. Hagyhatunk helyet

jegyzetelésre is. Igen hasznos lehet, ha a programfüzetet előzetesen el tudjuk küldeni a résztvevőknek. Így előre fel tudnak készülni az előadásokra.

Készítsünk nagyméretű (A1-es), könnyen olvasható, értelmezhető, (fény)képes, az épület több pontján kihelyezhető **plakátot** a találkozók lényeges adataival. Ezen jelölhetjük majd azt is, hogy hol tartunk a program menetében.

Készítsünk minden résztvevőnek **névtáblát**. Figyeljünk arra, hogy a név jól olvasható legyen.

Az **elégedettséget mérő kérdőívet** is készítsük el könnyen olvasható, értelmezhető és kitölthető formában. Támogatást jelenthet, ha nem egy, hanem

több kérdőívet készítünk, pl. minden előadáshoz egyet-egyét. Így az elégedettséget nemcsak a nap végén lehet jelezni, hanem akár rögtön az előadásokat vagy pl. az ebédet követően is. A könnyen érthető kérdőív készítésének is vannak szabályai. Például a választási lehetőségeket jelölhetjük hangulatjelekkel is (mosolygó arcocska, mérges arcocska). A kifejtést igénylő kérdésekre a válaszokat vagy a javaslatokat az írni nem, de beszélni tudó személyek akár el is mondhatják, és az erre a feladatra felkért segítők rögzíthetik diktáfonon, okostelefonon vagy akár írásban is. A kitöltött kérdőívek összegyűjtésére helyezünk el dobozokat a folyosókon, a termekben vagy a kijáratnál. A do-

bozra figyelmeztető, nagyméretű feliratot ragaszthatunk a doboz fölé, a falra. Visszajelzést online kitölthető kérdőívben is kérhetünk a rendezvény közben, a végén vagy akár azt követően, pl. egy héten belül is. A helyszínen történő online visszajelzést segíthetjük azzal, hogy rendelkezésre bocsátunk asztali számítógépet vagy pl. a regisztrációs pultban felülegelelten használható tabletet.

Bízunk abban, hogy ajánlásaink gyakorlati támogatást jelentenek Önnek. Ha szervezett már ilyen rendezvényt, vagy a jövőben szervez ilyet, arra biztatjuk, hogy írja le a tapasztalatait, és küldje el a Carissiminek. Köszönjük.

dr. Horváth Péter László

Gyermeink nem fejlődik megfelelően – mit tegyünk?

Ha felmerül Önben a gyanú, hogy gyermekénél viselkedési vagy tanulási zavar áll fent, olvassa el Kása Ildikó gyógypedagógusnak, a Melioratio Gyermekfejlesztési Központ vezetőjének cikksorozatát. Szakterülete a szülők és pedagógusok közötti együttműködés különböző módjainak a kutatása; ugyanis az ő összefogásuk elengedhetetlen a különböző speciális zavarok-

kal küszködő gyermekek fejlesztéséhez. Első alkalommal a viselkedési és tanulási zavarok formáiról lesz szó, arról, hogyan lehet felismerni őket, s hogy mit tehet a szülő, ha gyermekénél felmerül a gyanújuk.

Minden szülő bármit hajlandó megtenni gyermeke megfelelő fejlődéséért. Különösen első gyermeke nevelése so-

rán szokatlan helyzetekben hajlamos túlzásba esni, hiszen még keveset tud egy kisgyermek fejlődéséről. Ez teljesen természetes. A szülők számos dologról ösztönösen döntenek. Azonban fontos tisztában lenniük azzal, hol keressenek segítséget, ha úgy látják, hogy gyermekük nem megfelelő módon vagy ütemben fejlődik.

Az idejében diagnosztizált hiperaktivitás, diszlexia, diszgráfia, diszortográfia, diszkalkulia, autizmus, a gyermek kognitív fejlődésének zavarai vagy mozgási problémái speciális fejlesztési módok segítségével kiválóan kezelhetők. Ezeknek köszönhetően a gyermek képes lesz **leköüzdeni** az alapiskolától egészen az egyetemi évekig eléje kerülő akadályokat, és az életben is sikeres lehet.

Mit nevezünk tanulási zavarnak?

Az utóbbi időben sokat lehet hallani a tanulási zavarokról, melyek miatt a gyermekek nehezebben képesek megbirkózni iskolai kötelezettségeikkel. Az **aktivitás és figyelem zavarai** (figyelemhiányos hiperaktivitás zavar – ADHD,

Kása Ildikó

figyelemzavar – ADD), a **diszgráfia**, **diszlexia** és az **autizmus** a leggyakoribbak közé tartoznak.

Mit jelentenek ezek a diagnózisok a szülők szemszögéből? Milyen következményekkel jár, ha a gyermeknél megállapítják a fenti zavarok valamelyikét? Hogyan nyilvánulnak meg ezek a rendellenességek, és milyen megoldás létezik rájuk?

Ahhoz, hogy a szülők megtalálják a legmegfelelőbb megoldást a problémára, legjobb, ha felkeresnek egy szakembert, aki minden kérdésükre választ ad, és meg tudja mutatni a követendő utat (ellentétben „dr. Google”-l).

A **speciális tanulási zavarok** olyan rendellenességek, amelyek nehézséget okoznak a tanulás szempontjából alapvető fontosságú területeken: a beszéd, az írás, az olvasás és a számolás elsajátításában.

Némelyek közülük előfordulhatnak veleszületett idegrendszeri rendellenességben szenvedő gyermekeknél is. A tanulási zavar miatt a gyermek elmarad a többiektől, és nehézséget okoz neki iskolai kötelezettségeinek az ellátása. Gyakran ezek az első jelei valamilyen fejlődési problémának.

Hogyan érintik a tanulási zavarok a gyermeket?

Leginkább az iskolai kudarcokban mutatkoznak meg. Romlik a gyermek közérzete, problémák lehetnek a pedagógusokkal való kapcsolatában, valamint a tanulóhoz fűződő viszonyában. Idővel **elutasítóvá válik az iskolával szemben**, megszakadnak az osztálytársaival kialakított baráti kapcsolatai, és a **magaviselete is megromlik**.

Az osztálytársakkal szembeni megváltozott viselkedés, a tanulási nehézségek és a gyermek közérzetének romlása az egész család életét befolyásolhatja. Ha a problémát nem sikerült idejében felismerni és megoldani, akkor az kifejezetten rossz hatással lesz nemcsak a szülő-gyermek kapcsolatra, hanem a

szülők közti, valamint a szülők és a pedagógusok, illetve az iskola közötti viszonyra is. **Tehát a tanulási zavarok több különböző szinten okoznak problémát.** Nagyon fontos, hogy a szülő és a pedagógusok egyaránt megismerjék a különböző tanulási zavarokat, okaikat és megnyilvánulási formáikat, s tudatában legyenek annak, hogyan érintik a gyermeket, s milyen kezelési lehetőségek léteznek.

A tanulási zavarok gyermekek, serdülők, valamint felnőttek nagy csoportját érintik, s okaik nem az általános intelligencia hiányában keresendők. Az ilyen gyermekek gyakran képesek megtalálni egy matematikai példa **meglepően eredeti megoldását**, és sokszor olyan tárgyakban eredményesek, amelyeket mások nem kedvelnek. A tanulási zavarok nagyon változatosak, és sok esetben akár meglepőek is lehetnek.

Hogyan alakulnak ki, és mi okozza őket?

A fejlődési zavarok első jelei a következők lehetnek:

- beszédproblémák;
- látási zavarok;
- hallászavarok;
- az érintett nehezen különbözteti meg a jobb és a bal oldalt;
- tér- és/vagy időbeli tájékozódási problémák;
- a ritmus érzékelésének és visszaadásának zavarai;
- az automatizálási folyamat zavarai (például a gyermek nem tud folyékonan olvasni, az olvasás során leragad egy-egy betűnél, nem értelmezi a szavakat vagy a szöveg egészét – ez azt jelenti, hogy az olvasás folyamata nem automatizált);
- a gyors megnevezés problémái;
- a finom- és a nagyobb mozgások fejlődésének zavarai;
- a mozgás koordinációjának zavarai;
- az emberi test működésével kapcsolatos megértés zavarai;
- koncentrációs zavarok;
- viselkedési zavarok.

A **speciális tanulási zavarok kialakulásának okát** nehéz egyértelműen meghatározni. Leginkább az agy és a központi idegrendszer veleszületett károsodásához köthetők, mely a prenatális (születés előtti) és perinatális (születés körüli) időszakban alakul ki.

Például az enyhe agyi diszfunkció lehet genetikailag meghatározott, de az öröklődésen kívül okozhatta olyasmi is, ami terhessége alatt az anyával történt: gyógyszerrel szedett, alkoholt fogyasztott, dohányzott vagy drogozott. Ezenkívül egyes rendellenességek okai között lehetnek betegségek, melyeken az anya terhessége alatt átesett (pl. rubeola, súlyosabb fertőzés), vagy a szülés során fellépő esetleges komplikációk.

A speciális tanulási zavarok alapvető típusai a következők:

- diszlexia – az olvasás zavarai;
- diszgráfia – az írás zavarai;
- diszortográfia – a helyesírás zavarai;
- diszkalkulia – a matematikai képességek zavarai;
- diszpinxia – a rajzolási képesség zavarai;
- diszmúzia – a zenei képességek zavarai;
- diszpraxia – mozgáskoordinációs zavar.

A tanulási zavarok a gyermek hosszán tartó betegségének következményeként vagy hosszabb iskolai távolladás után is jelentkezhetnek. De lehetnek akár az iskolára való éretlenség megnyilvánulásai is. Háttérben állhatnak családi problémák és egyéb okok, amelyek miatt a gyermek elmarad a tanulásban. **A jó hír az, hogy ezek az okok szinte teljesen kiküszöbölhetők.**

Hogyan viselkedik egy tanulási zavarral küszködő gyermek, és mit tehet a szülő, ha beigazolódik a sejtése? Hogyan értelmezzük a gyermek viselkedését?

Ha a gyermeknek valamilyen tanulási zavar van, közvetett módon – viselkedése vagy az iskolában elért eredmé-

nyei által – valószínűleg a szülő tudomására fogja hozni. Azonban a viselkedés megváltozása vagy a leromlott osztályzatok mögött nem kell rögtön tanulási zavart sejtteni.

A tanulási zavart először vagy a szülő veszi észre a rá utaló jelekből – változások és zavarok a gyermek viselkedésében –, s csak később jelennek meg a tanulási nehézségek, vagy pedig előbb a tanulási zavar jelentkezik – az osztálytársaktól való elmaradás –, s csak utána válnak észrevehetővé a magatartásbeli változások.

Az iskolai kudarcok hátrányosan befolyásolják a gyermek önértékelését, s az a további sikertelenségek ellen az alábbi módokon kezd el védekezni:

- figyelemfelkeltés hiperaktív viselkedéssel, bohóckodással és zajongással;
- hangulatváltozások;
- játékoság;
- agresszív viselkedés az osztálytársakkal, a felnőttekkel, de akár önmagával szemben is;
- az önállóság megtagadása;
- hazudozás;
- dacolás;
- dühkitörések;
- iskolakerülés;
- a különböző dolgok és tevékenységek iránti érdektelenség;
- lustaság;
- zárkózottság;
- a valóság elől történő menekülés;
- depressziós hangulat;
- pszichoszomatikus problémák, például fej-, hasfájás stb.

A felsoroltak a gyermek természetes reakciói, mivel felfedezi saját hiányosságait és velük együtt a környezetéből – a tanároktól, szülőktől és osztálytársaktól – érkező visszajelzéseket. Fontos megérteni, hogy ilyenkor folyamatos stressz alatt áll, gyakran érez csalódottságot önmaga iránt, reménytelennek ítéli meg a helyzetét. Minél többször vall kudarcot, annál nehezebben kerül ki ebből az ördögi körből. **Ezért szüksége van gondoskodó, odafigyelő és megértő szülőkre.**

Hogyan kezelhetők a viselkedési zavarok?

Ha a szülő segíteni szeretne gyermekének, minél hamarabb fel kell ismernie a fennálló rendellenességet és a típusát. Ehhez elengedhetetlen a szülő, a gyermek, a pedagógusok és más szakember szoros együttműködése.

Ilyenkor a felnőttek legfontosabb feladata, hogy segítsék a sérült gyermek öntudatának és önbizalmának újjáépítését. **Ehhez leginkább empátiára van szükség.** A gyermeknek éreznie kell, hogy segíteni szeretnének neki, nem pedig megalázni vagy megbüntetni. Tudnia kell azonban azt is, hogy csak közös erővel lehet tanulási és viselkedési problémáin segíteni.

A tanulásból és az őt körülvevő emberekhez fűződő kapcsolatokból eredő kudarc nagyon kellemetlen, sőt fájdalmas számára. Ezért fontos, hogy türelmesen és szeretettel igyekezzünk őt rávenni az együttműködésre.

Ebből a folyamatból **a pedagógust sem szabad kihagyni.** Neki is nehezebb a munkája, ha az osztályban speciális zavarban szenvedő gyermek van. Megfelelő tekintélyt is kell szereznie, mert csak így tudja sikeresen megoldani az osztályban kialakult konfliktusokat. A szülő azzal tud neki segíteni, hogy együttműködik vele.

Milyen fejlesztési módszerek alkalmazhatók?

Manapság sokféle lehetőség kínálkozik a tanulási vagy viselkedési zavaros gyermekek kognitív képességeinek fejlesztésére. Pszichológusok, tanárok és szakemberek sokéves tapasztalata alapján több különböző módszer és kombinációjuk bizonyult eredményesnek. Közülük a legkedveltebbek és legsikeresebbek a következők:

1. Mozgásterápia: A gyermek memóriáját, gondolkodását, beszédét, észlelőképességét és képzelőerejét fejleszti. A mozgás elősegíti a kognitív képesség működését. Főleg tanulási és viselkedési zavarban szenvedő, valamint

ADHD-val diagnosztizált és autista gyermekeknél használják. Ez a módszer az egész idegrendszer stimulálásával kiválóan képes befolyásolni a működését.

2. Drámaterápia: Az előadó-művészet eszközeit használja. Segítségével fejleszthető a gyermek beszéd- és kommunikációs készsége.

3. Művészetterápia: A képzőművészet eszközeit alkalmazva a kreatív képességek fejlesztésére és az érzelmi fejlődésre összpontosít.

4. Zeneterápia: A beszéd-készség zenével történő fejlesztése, mely segíti a légzést és a lelki egyensúlyt, s jó hatással van a hangulatra.

Ezeket a terápiás módszereket Szlovákiában is alkalmazzák, és nagyon hatékonyak bizonyulnak a tanulási zavarok ellen. Úgy alakították ki őket, hogy a legkisebbek számára is érdekesek és vonzóak legyenek. A gyermekeket különböző területekhez kapcsolódó **rengeteg pozitív hatás éri általuk, melyek hatékonyan fejlesztik a tanulási és viselkedési zavarok miatt visszamaradt képességeiket.**

Hol keressen a szülő terápiás szakembert?

Első lépésként egy fejlesztő pedagógust ajánlatos felkeresni, aki útmutatást ad a további teendőkkel kapcsolatban. Emellett más szakemberek – például pszichológus, gyógypedagógus, logopédus, neurológus és gyermekorvos – segítsége is szükséges ahhoz, hogy a gyermek állapotát megfelelően lehessen javítani. A felsoroltak tanácsot adnak arra vonatkozóan, hogy mikor és hogyan vehet részt a gyermek egy adott kezelésben, fejlesztésben. Fontos továbbá a szakemberekkel folytatott együttműködés. Közös munkával jelentős javulás érhető el a tanulási vagy magatartási zavarokkal küszködő gyermekek állapotában.

Következő számunkban a diszlexiáról lesz szó.

„A kíváncsiság vezetett a pszichológusi pályára”

Hadas Katalin Abaujszinán él. Itt végezte az alapiskolát, Kassán, a jelenleg Márai Sándor nevét viselő gimnáziumban érettségizett 1972-ben. A Šafárik Egyetem Bölcsészettudományi Karának Pszichológia Tanszékén diplomázott 1977-ben, majd 1986-ban PhDr. fokozatot szerzett ugyanott. 1999-ben a bécsi székhelyű EAP-tól (European Association for Psychotherapy) európai pszichoterapeuta-oklevelet kapott. Szlovákiában, Csehországban, Magyarországon és Romániában pszichoterapeuta-képzőként is számon tartják. Tavaly nyáron ment nyugdíjba a hernádsadányi gyógypedagógiai tanácsadó központból.

– Beszélj, kérlek, a családi háttéről. Milyen volt a gyerekkorod? A lapunkban megjelent egyik jegyzetében írtad, hogy erdélyi kötődésed is van.

– Hadas dédapám Szegeden szerzett tanítói diplomát, először Nyugat-Magyarországon, majd a Hajdúságban tanított. A XIX. és a XX. század fordulóján költözött családjával Marosvásárhelyre, az állami iskola igazgatója volt. Ott halt meg a dédmamám, s ott is temették el. Márquez írja a Száz év magány című regényében, hogy egy ember addig nem tartozik egy helyhez, amíg nincs a földben halottja. Mivel a trianoni döntés után a család többi tagjának el kellett hagynia az akkor már Románia területét, egyedül dédmamám maradhatott Marosvásárhely református temetőjében. Hát így tartozom Erdélyhez.

Hontalan szülők gyermekeként láttam meg a napvilágot, de mire öntudatra ébredtem, már volt állampolgárságunk, és albérlőkként visszaköltözhettünk az elkobzott családi házunk egy részébe, majd később az egészet

bérelhettük. Bár a portán található gazdasági épületeket a helyi földműves-szövetkezet használta, a gyermekkoromra szívesen emlékszem vissza. Nővéremmel és unokatestvéreimmel mindig megtaláltuk azt a helyet, ahol játszani lehetett, s bár nem voltunk elhalmozva játékokkal, soha nem unatkoztunk. Nyaranta nem a tengerhez jártunk, hanem a nagynénihez Kassára vagy a nagybácsihoz Rimaszombatba, de így is minden út nagy kaland volt.

– Ki vagy mi vezetett a pszichológusi pályára?

– Édesanyám a nevelés nagymestere volt: odafigyelt mindenre, önállóságra nevelt. Szüleink biztonságos otthont teremtettek számunkra, kis korunktól kezdve megbíztak bennünk, feladatokkal láttak el. Megtanítottak a könyvek szeretetére, felbraztatták bennünk a tudásszomjat. Nővérem kémia-biológia szakos pedagógus lett. Engem a kíváncsiság vezetett a pszichológusi pályára. Nagy csodálója és tisztelője voltam nagyapámnak, aki bár csak hat elemi és

három ismétlőt végezhetett, autodidakta módon kora haladó gazdálkodójává képezte ki magát. A Beneš-dekrétumoknak »köszönhetően« élete alkonyán mindenét elkobozták, házából kitétték, s ő mindezt alázattal elviselte. Senkit nem átkozott, senki fellett nem mondott ítéletet. Ehhez hatalmas lelkiőre volt szüksége.

– Pszichológus, pszichoterapeuta, relaxációs és szimbólumterapeuta vagy. Milyen esetekben, kinek tudtál segíteni?

– Az egyetem elvégzése után Tőkeretereben a járási pszichológiai és nevelési tanácsadóban kezdtem a pályafutásomat. Ez akkor terebélyes járás volt, magában foglalta a korábbi Királyhelmei és Gálszécsi járást is. Mivel a köztudatban homályos elképzelések voltak a pszichológus munkájáról, publikálni kezdtem a Zempléni Szóban. Cikkeimben igyekeztem hű képet adni a tanácsadó tevékenységéről, arról, hogy számos probléma – tanulási nehézségek, viselkedési zavarok, iskolai elégtelenség megállapítása, pszichés zavarok stb. – megoldásában tudunk segítséget nyújtani, s elmagyaráztam, hogy ez miben különbözik a pszichiáter munkájától.

Relaxáció segítségével – ha nemcsak mint tréninget, hanem terápiaként alkalmazzuk, vagyis feldolgozzuk a gyermek élményeit – sokféle diagnózis (figyelemzavar, neurotikus zavarok, tanulási nehézségek, viselkedési rendellenességek, gyermekkori depresszió stb.) szüntethető meg mellékhatás nélkül. A probléma az szokott lenni, hogy ez gyakori találkozásokot igényel, s otthon is kell gyakorolni. Nem minden szülő tudja vállalni, hogy három-négy hónapra keresztül hetente elhozza a gyermekét, s otthon is foglalkozzon vele. Ez nem olyan látványos

segítés, mint például ha beadom a gyógyszert, és lemegy tőle a láza. Viszont a középiskolások, akik szülői kíséret nélkül jöhettek, szívesen vállalták a heti egyszeri találkozást hosszabb távon is.

Az általunk használt szimbólumterápia elnevezés összefoglalja az analógias gondolkodás eszközével történő megértést, belátást, nézőpontváltást, érzelmi átalakítást. Szimbólumterápiáknak a meditatív módon történő, képi megjelenítésekkel dolgozó terápiás gyakorlatot nevezzük. Hatásfoka és mélysége, a személy belső valóságának formába öntése túlnyomórészt a relaxált, ellazult testi-lelki állapotnak, a befelé forduló befogadó figyelemnek köszönhető.

Bár a relaxáció és szimbólumterápia részletesen ki volt dolgozva a felnőttek számára, úgy és olyan formában gyermekeknél nem volt alkalmazható. Figyelembe véve az utóbbiak fejlődését, ma már »testre szabott«, aprólékosan kidolgozott számukra is ez a terápiás forma, mégpedig 4-től 8, 9-től 13 és 14-től 18 éves korig. Szlovákián kívül Csehországban, Romániában és Magyarországon is alkalmazzák kollegáim.

– Milyen problémákat kellett orvosolni, milyen terápiákat, fejlesztéseket folytattál a pedagógiai-pszichológiai tanácsadóban végzett munkád során?

– Családterapeuta és szupervizor is vagyok, valamint nemzetközi LEGO-diplomával rendelkezem. Kolléganőmmel, Fazekas Évával dolgoztuk ki a legó játéknak a pszichoterápiában, pszichológiai tanácsadásban való felhasználását. Hosszú volna a lista, hogy milyen esetekben és kiknek tudtam segíteni. Igyekeztem saját költséggel és szabadidőm rovására is továbbképezni magam, hogy segíteni tudjak azoknak, akik tőlem várják a megoldást problémáikra. Családterápiát akkor alkalmaztam, ha láttam, hogy nem elég csak a gyerekek fog-

A relaxáció lényege, hogy a rendszeresen, tréningyszerűen végzett gyakorlatokkal – belső koncentrációval és önmagunkra irányuló passzív figyelemmel – pszichés és testi-lelki ellazultságot hozunk létre. Ebben az alvás határán lévő relaxált állapotban elménk befolyásolni képes testünk önregulációs rendszerét, amely a keringést, a szívritmust és a légzést is kontrollálja. Az autogén tréning lehetővé teszi a stressz csillapítását oly módon, hogy az autonóm idegrendszerünket megtaníttuk ellazulni. Ez a módszer a passzív koncentrációra épül: vagyis azáltal próbáljuk meg elérni az ellazulás során megfogalmazott célunkat, hogy nem dolgozunk rajta aktívan, csak hagyjuk, hogy az érzések megtörténjenek. A módszer ezt úgy teszi lehetővé, hogy rendszeres gyakorlással a testi és pszichés működésünket mindenkorai céljainknak megfelelően leszünk képesek szabályozni. Életünk során megtanultuk, hogyan tudunk akaratlagos feszültséget elérni testünkben és elménkben abból a célból, hogy fokozzuk a teljesítményünket. Akaratunk és figyelmünk koncentrálásával egy cél elérése végett hatalmas energiákat tudunk megmozgatni. Sajnos, a „feszültség megtanulása” mellett elmulasztottuk megtanulni a „feltöltést”, azt, hogyan kell feloldódni, ellazulni. Relaxációval sokféle diagnózis szüntethető meg mellékhatás nélkül. (H. K.)

lalkozni ahhoz, hogy megszűnjön a baj. A legó főleg a kisebbeknek segített megnyílni az »idegen« előtt, s rövidebb idő alatt tudták leküzdeni féltelmüket, bizalmatlanságukat, idegeségüket. Játék közben sok minden kiderült, nem szólva arról, amit a gyermek felépített. A legó az iskolába nehezen beilleszkedőknek, viselkedési zavarokkal küszködőknek, figyelemzavarban szenvedőknek is segített.

– Pályád kezdete óta milyen változásokat tapasztaltál a gyerekeknél? Az idő múlásával milyen nehézségek kerültek előtérbe?

– Ahogy változik a világ körülöttnünk, úgy változunk mi is. Minden új nemzedék különbözik az előzőtől, az emberek szebb, jobb világban szeretnének élni, mint elődeik. Pályafutásom elején főleg a sérült gyermekek intézetben való elhelyezése céljából kerestek meg a szülőket, vagy a pedagógusok kérték a tanulásban lemaradt vagy viselkedési rendellenességeket mutató nebulók kivizsgálását. Az évek múlásával egyre gyakrabban küldték

hozzánk az orvosok is a gyerekeket, s a szülők bátrabbak lettek a segítségkérésben. A pedagógiai-pszichológiai tanácsadóban rám voltak bízva a tehetséges gyerekek. A nyolcvanas években nehéz volt beilleszkedniük, mivel ők úgy lépték át az iskola küszöbét, hogy már tudtak olvasni; voltak köztük olyanok is, akiknek az osztás se okozott gondot. Megtiltották nekik, hogy jelentkezzenek az órán, és ezt nehezen viselték el, mert minden gyerek vágyik a dicséretre, s nem értették, hogy ők miért nem részesülhetnek benne, ha tudják az eredményt. Az ő sorsuk attól függött, hogy milyen családban nőttek fel. Ha a szülők készek voltak (és tudták) új információkkal, tudásanyaggal ellátni a gyermeküket, akkor – ha fogcsikorgatva is – eljártak »szenvedni« az iskolába. Az egyik ilyen tehetséges gyerek jelenleg az Amerikai Egyesült Államokban egy nemzetközi kutatócsoport tagjaként a mesterséges intelligenciát kutatja. Egy másiknak, akit viselkedési zavarokkal pszichiáterhez

A görög szimbólum szó jelentése: egybedob, összetevet. Minden olyan dolog, amelyet valami mással egybe tudunk vetni, szimbólum lesz, vagy azzá válhat. A képzetek és képi tartalmak a belső reprezentáció szintjén működnek, és érzelmi szempontból azonos vagy hasonló dolgok kapcsolódnak össze. A szimbólumban sűrítmenyekké válnak. (H. K.)

Ünnepi gálaműsor Abaújszínán 2015-ben a Rozmaring néptáncgyűttes megalakulásának 65. évfordulóján

küldtek, mert zavarta az órát, a szülei nem adták be a felírt gyógyszert, melynek számos mellékhatása volt: kettős látás, májzsugorodás stb. Róla is kiderült, hogy magas az IQ-ja, s megpróbáltuk kielégíteni az igényeit. Jelenleg Londonban egyetemista, s gond nélkül veszi az akadályokat. Pozitívumként könyvelem el azt is, hogy a fogyatékos gyerekeket ma már nem kötelező intézményben elhelyezni, családi körben cseperedhetnek fel. A szülők zöme hálás volt minden segítségért, hajlandó volt együttműködni.

– Voltak kudarcaid is?

– Kudarc nélkül nem lehet leélni egy életet. Nem minden szülő fogadta meg a tanácsomat, voltak, akik kételkedtek a felkínált ajánlásokban.

– A Vasárnapban tanácsadói rovatot vezettél. Honnan vetted hozzá a témákat?

– Az élet produkálta őket. Mivel a szülők hozzám fordultak segítségért, foglalkoznom kellett velük, megoldást kellett találnom szerteágazó problémáikra. Tanácsot vártak a gyermekük nevelésével kapcsolatban, lelki betegségek leküzdésében vagy hogy mit tegyenek akkor, ha a nagyszülők beleszólnak a nevelésbe, s lerombolják azokat a határokat, amelyeket ők megszabtak. Hogyan szerettessek

meg az óvodát a gyerekekkel? Hogyan készítsék fel az iskolára? Mit tegyenek, ha a testvérek nem jönnek ki egymással? Mi a teendő a tanulási nehézségeknél? Miért rossz a gyerek, nem viselkedik úgy, ahogy azt a szülő elvárna? Leküzdhető-e a figyelemzavar? Hogyan viszonyuljanak a kamaszokhoz? Számptalan problémájukat még sokáig sorolhatnám.

– A kultúra terén is nagyon aktív vagy. Táncoltál, énekeltél, műsort rendeztél. A Csemadok munkájáról is sok helyen publikáltál. 2019-ben Csemadok Közművelődési Díjban részesültél. A kultúrához való viszonyod családi örökség?

– Igen, édesapám után vettem át a stafétabotot a Csemadok helyi alapszervezete vezetőségében még 1983-ban, a kilencvenes évektől kezdve pedig a járási választmány vezetőségében is tevékenykedem.

– A református egyházban is fontos szerepet töltesz be. Ezt miért tartod fontosnak?

– A helyi gyülekezetben huszonöt évig voltam presbiter és jegyző. Mivel én is tagja vagyok ennek a közösségnek, úgy érzem, hogy tehetségemhez és erőmhez képest segítenem kell. Hamvas Béla szavaival élve: »...felelős vagy minden emberért, aki veled él, s el

kell számolnod minden fillérrel, amit magadra költesz, minden örömmel, amit magadba zártál, és minden boldog pillanattal, amit magadnak tartottál meg.«

– Egy közös ismerősünk úgy jellemezte téged, hogy mély érzésű, őszinte, szívós, kemény ember vagy. Miben mutatkozik meg nálad a keménység?

– Keménységen inkább a kitartást értem, a fel nem adást, az akadályok leküzdését.

– Az őszinteség nem okozott problémát életed során?

– Az őszinteségből nem lehet mindig profitálni, akadtak problémák is. Itt utalnék vissza a nagyapámra, aki többek között azt is elmesélte, hogy a zűrzavaros években hamis vádak alapján vizsgálati fogságba került, de a fogdában már nem jutott neki éjszakára szabad ágy, csak egy szál deszka; végigfeküdt rajta, kalapjával betakarta a szemét, és reggelig aludt. Ha az embernek tiszta a lelkiismerete, akkor egy szál deszkán is nyugodtan tud pihenni. Nagy úr a lelkiismeret, nem tűri az ideoda csapongást, minden kibicsaklásért »beszedi az adót«.

– Nyugdíjasként hogyan képzeled el tovább? Nem hiányoznak a gyerekek? Milyen terveid vannak?

– Bár nyugdíjas vagyok, azért teljesen nem fordítottam hátat a tudományomnak. Elnöke vagyok a Relaxációs és Szimbólumterápiás Kiképző Egyesületnek, és továbbképzéseket vezetek. Fialat kollégáimnak igyekszem átadni tapasztalataimat és módszeremet, a gyermekrelaxációt, s mint kiképző pszichoterapeuta a relaxációs és szimbólumterápiát.

Remélem, hogy lesz még újra »szabad világ«, és akkor ismét nekiveselkedhetek a kulturális munkának. Addig a Rozmaring néptáncgyűttes 71 éves tevékenységét próbálom papírra vetni.

(t)

Fényképek:

Családi archívum

„A munkám továbbra is lenyűgöz”

Cséfalvay Zsolt, a pozsonyi Comenius Egyetem tanszékvezető egyetemi tanára a logopédia tudományának nemzetközileg elismert kutatója. Meghatározó szerepet játszik a klinikai logopédia, a felnőttkorban szerzett neurogén beszéd- és nyelvi zavarok diagnosztikája és terápiája fejlesztésében. Afázia tárgyú publikációi orvosi szakönyvekben jelennek meg, hatására Szlovákiában bevezették a logopédus részvételével zajló teammunka gyakorlatát az agytumorműtétek során. Interjú az ELTE október 16-án felavatott új díszdoktorával.

– A Comenius Egyetem Pedagógiai Karán szerzett logopédia és – akkori terminológiával szurdopedagógia, ma inkább – hallássérültek pedagógiája szakos diplomát 1983-ban, majd klinikai logopédiai képesítést 1987-ben. Mi vezette a logopédia irányába?

– Valószínűleg – mint mindenki – én is különböző szakaszokat éltem át, és különböző terveim voltak gyermekkorom óta. Emlékszem, hogy asztalos is akartam lenni, amit ma nem tudok megmagyarázni, mert még mindig nem tudok rendesen szöveget sem beverni... A logopédussá válásomat minden bizonnyal befolyásolta édesapám »véletlenszerű« találkozása egy ismert pszichológusprofesszorral, aki nagyon érdekesnek és ígéretesnek írta le ezt a kevésbé ismert szakmát. A logopédia iránti mélyebb érdeklődésem azonban csak akkor jelentkezett, amikor beléptem a pozsonyi ideggyógyászati klinikára, ahol klinikai logopédusként felnőtt agysérült betegek beszédzavarainak kezelésére fókuszáltam. A mai napig sem sajnálom, hogy klinikai és kutatási szempontból is ezen a területen maradtam, a munkám továbbra is lenyűgöz.

– Egy önnel készült korábbi interjúban, melyet a szlovákiai Magyar Interaktív Televízió számára adott, kiemeli

a magyarországi logopédiával való korai és azóta is fennálló kapcsolatát, korábban tanulni, újabban tanítani jár Magyarországra, az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karára. Ez a kapcsolat a szakmai érdeklődésen túl azt is jelenti, hogy ön szlovákiai magyarként, valódi „pressburgerként”, a többnyelvű évszázados pozsonyi kultúrához tartozóként ápolja magyar nyelvi és kulturális gyökereit?

– Igen, annak ellenére, hogy nyitott vagyok a változásra, és remélem, befogadó is vagyok, fontos számomra, hogy tudjam, honnan jöttem, és hova tartozom. A magyarságom az identitásom fontos része, bár természetesen távol áll tőlem mindenfajta szélsőséges nacionalizmus. Gyermekkorom háromnyelvűségét nagy kincsnek tartom, igaz, sajnálatos módon a német nyelvet, amióta pozsonyi nagymamánk nincs köztünk, már alig használjuk. Szépirodalmat szinte csak magyar nyelven olvasok, és úgy gondolom, felbecsülhetetlen érték, hogy Esterházy Pétert, Ottlik Gézát vagy Nádas Pétert magyarul tudom élvezni, de gyermekeim is Devecseri Gábor versein nőttek fel.

– Friss diplomásként – egy év értelmi akadályozott személyekkel végzett logopédiai munka után – klinikai logopédusként helyezkedett el a pozsonyi Orvostudományi Kar 1. számú

Neurológiai Klinikáján, és 1998-ig dolgozott ott – később részmunkaidőben. Volt valamilyen érdekes előzménye annak, hogy az érdeklődése a klinikai logopédia, a neurogén szerzett kommunikációs zavarok felé fordult?

– Talán valami vidám történet illene ide, de az igazság az, hogy 34 évvel ezelőtt egyik volt egyetemi oktatóm hívott fel, hogy az ideggyógyászati klinikán tragikus körülmények között elhunyt egy fiatal kollégánál, és sürgősen keresnek valakit, aki betöltené az állást. Már az első munkanapon nagyon támogató légkör fogadott. Az ország akkoriban legjobb neurológiai klinikájára kerültem, ahol úgy éreztem, minden nap új dolgot tanulok meg; ebben nagy segítségemre voltak a fiatal, de az idősebb orvos kollégák is. Bár sokszor nagyon szomorú esetekkel volt dolgom, és bizony több agyvérzéses afázias páciensünk meg is halt, soha nem gondoltam arra, hogy nem bírom ki. Akkor még a hétvégeken is bejártam a klinikára, mert láttam, hogy a betegeknek fontos, hogy foglalkozzam velük. És persze néhány hónappal a belépésem után hosszú levelet írtam a Kanadában élő Kertész András neurológus-professzornak, és segítséget kértem egy általa kidolgozott afázias teszt (a Western Aphasia Battery) fordításával kapcsolatban. Két hét múlva csomag jött tőle, benne a WAB tesztel és a részletes instrukciókkal. Ezután már nem volt visszaút...

– 1991-ben, az önálló logopédia tanszék megalakítása után ott kezdett el dolgozni. Az ön nevéhez fűződik az afázia csoportterápiás támogatása, a módszert az Arizonai Egyetem logopédia tanszékén szerzett ismeretei nyomán elsőként alkalmazta Szlovákiában. Miben jelent ez a megközelítés mást, mint a korábbiak?

– Hát ez szinte paradigmaváltást jelentett számomra is, hiszen addig főleg

akut afáziás betegekkel találkoztam, akiket néhány hét logopédiai kezelés után nemigen láttam többet. Amikor Fulbright-ösztöndíjjal egy akadémiai évre kimentünk az egész családdal az Egyesült Államokba, egy más világ nyílt meg előttem. Audrey Holland professzor asszony mellett, akit talán a világ egyik legmeghatározóbb afáziaszakemberének tartottak akkor, meg tapasztaltam, hogy lehet krónikus afáziás betegeknél is javulást elérni, és ezt nem csupán az általam addig ismert individuális terápiákkal. Az afáziascsoportban, ahol én is besegítettem, volt olyan beteg is, aki már 10 éve afáziás-ként élte a mindennapjait. A csoportbeszélgetések során láttam meg igazán, hogy bár sokan közülük komoly nyelvi zavarral küzdenek, kompetens emberek, akik fontos dolgokról szeretnek és tudnak is kommunikálni. Itt a kompetencián van a hangsúly, mert az afázia épp ezt árnyékolja be.

– Ezt a módszert nemcsak Szlovákiában, Csehországban, hanem hazánkban is megismertette. Mit gondol, a magyarországi logopédia mennyire követi a nemzetközi trendeket, milyen fejlődési perspektívákat és kihívásokat lát a hazai és nemzetközi logopédiai tudományterület számára?

– Sok olyan kollégát ismerek Magyarországon, akikkel többször találkoztam nemzetközi konferenciákon, és úgy gondolom, hogy fontos kutatást végeznek az afázia terén is. Itt nemcsak logopédusokra gondolok, hanem neuropszichológusok és klinikai nyelvészek is érdekes témákkal foglalkoznak. A kihívásokkal kapcsolatban főleg a felnőttkori neurogén kommunikációs zavarok terén tudok véleményt mondani. A vaszkuláris afáziák kutatása mellett most a neurodegeneratív megbetegedéseket kísérő beszéd- és nyelvi zavarokat említeném. Ott ugyanis a betegség kezdeti stádiumában épp a nyelvi zavar (elsődleges progresszív afázia) lehet az első, sőt néha sokáig az egyetlen tünet.

– Volt önnek több szakmai mentora (köztük Viktor Lechta professzor, aki szintén az ELTE díszdoktora), akiknek, mint mondja, sokat köszönhet szakmai fejlődése és tudományos kapcsolatrendszer alakulása szempontjából. Ön hogyan dolgozik a hallgatóival, mit tart igazán fontosnak a velük való munka során?

– Gyakran gondolok arra, hogy életben sok olyan emberrel találkoztam, akik önzetlenül segítettek és támogattak. Egyetemi hallgatóként Viktor Lechta professzor volt az, aki külön figyelmet szentelt nekem, majd kollégaként és később barátként jelentett nagyon sokat. Viktor még most is hiányzik mindenkinek a Logopédia Tanszéken. Az előbb említett Kertész professzor később meghívott magához Kanadába, néhány napot töltöttem vele az otthonában, a klinikán, és éjszakába nyúló beszélgetéseket folytattunk. Ő mutatott be Nancy Helm-Estabrooksnak is, aki a bostoni afaziológia egyik legismertebb logopédus szakembere. Felbecsülhetetlen kincs, hogy sokszor láthattam afázia-aterápiát vezetni, és beszélgettünk az általa kidolgozott tesztekéről is. Vele kapcsolatban is van egy vicces csomagtörténetem. Vele először épp Budapesten találkoztam, és miután hazautazott, elküldte a *Manual of Aphasia Therapy* című, nagyszerű könyvét. Címzettként csak a nevemet írta oda, valamint azt, hogy Comenius Egyetem, Budapest. Néhány évvel azután Arizonában ismertem meg a szintén magyar származású neurológust, Rapcsák István professzort. Vele ma is kapcsolatban vagyok, néhány éve Hongkongban mutatuk be egy konferencián a közös munkánk eredményeit. Persze nem hagyhatom ki Osmanné Sági Juditot sem, aki kezdő logopédus koromban volt nagy segítségemre, főként, amikor a Lurija-féle afáziavizsgálattal foglalkoztam. Nagyon remélem, hogy én is tudok erős támasz lenni a hallgatóim számára, főleg a doktoranduszaimmal vagyok nagyon szoros kapcsolatban.

– Az afaziológia multidiszciplináris terület. A logopédiai szempontokon kívül fontos, hogy ennek a szakemberre neurológiából, neuropszichológiából, pszicholingvisztikából is felkészült legyen. Mennyire tudja biztosítani ezt a multidiszciplinaritást a Comenius Egyetem logopédusképzése?

– A képzés része természetesen több olyan kurzus is, ahol a fent említett szakterületekről kapnak közelebbi információt a hallgatóink. Ezért részálásban egy tapasztalt neurológus is oktat a tanszékünkön, valamint a pszichológia tanszék több tanára is aktívan részt vesz az oktatásban. Két nyelvész is tart a hallgatóknak előadásokat, az egyiküket már sikeresen bevontuk a Parkinson-kórt kísérő nyelvi zavarok kutatásába is, és remélem, hogy ő is »megfertőződött«...

– Rendszeresen publikál orvosi szakkönyvekben, az afáziafejezeteket rendszeresen ön jegyzi. Ez jelentős hozzájárulás a logopédia rangjának emeléséhez. Említene közülük néhányat? Mit gondol a pedagógia, a gyógypedagógia és az orvostudomány együttműködésének szükségességéről a fogyatékossgal élő személyek jobb életminősége szempontjából?

– Magam is meglepődtem, amikor szinte kezdő logopédusként az akkori neurológusprofesszorunk felkért, hogy új könyvébe én írjam meg az afáziafejezetet. Később egy másik professzorral írtunk közösen egy Klinikai afaziológia könyvet, és ezután több olyan vaszkuláris neurológiával foglalkozó könyvbe is írhattam fejezetet az afáziáról, amit Csehországban, valamint Magyarországon adtak ki. Nagy örömmre szolgált, hogy az Egyesült Államokban kiadott vaskos afáziatankönyv egyik fejezetét egy görög afáziaszakértővel írhattuk meg közösen. Nemrég pedig a Prágában kiadott Neurodegeneratív megbetegedések című orvosi szakkönyv afáziával foglalkozó fejezeteinek is társszerzője lettem. Mivel ez a téma a szó szoros értelmében

interdiszciplináris, nem is tudom elképzelni, hogy ne több társszakma képviselőjének közös munkája legyen egy-egy fejezet, könyv.

– Ön szerint hogyan oldható fel a logopédusképzésben és a logopédiai szakmai gyakorlatban az a paradoxon, hogy a logopédia egyszerre tartozik a pedagógiai és az egészségügyi tudományterülethez és intézményrendszerekhez? Ismer erre valamilyen nemzetközi jó gyakorlatot?

– Nálunk, Szlovákiában ez régen megoldott dolog. A logopédushallgatók ugyan a Pedagógiai Karon összevont, ötéves (Bc+MA) szakon végeznek, ugyanúgy, mint az orvosok, a gyógyszerészek, de a klinikailogopédus-képzés ezután már az Orvostovábbképző Intézetben folyik. A logopédusok nagy része a múltban főleg az egészségügyben helyezkedett el, logopédiai ambulanciákon dolgoztak, ma már sokkal többen vannak azok, aki az oktatásügyben találnak munkahelyet (iskolai logopédusként vagy magántanácsadókban). Az ambulanciákon klinikai logopédus dolgozhat csak, és az egészségügyi biztosító teljes mértékben fedezi a betegek költségeit.

– Újabban az afázia logopédiai terápiáján túl más területekre is elkalandozik, az időskori demencia korai felismerését szolgáló tesztelést is kidolgozott. Mi a véleménye a logopédiai tevékenység szerepéről és lehetőségeiről más kórképek, például a Parkinson-kór és más neurológiai betegségek esetében?

– Ezekben az esetekben is jól felhasználhatók azok a tesztek, amelyeket az elmúlt 15 évben dolgoztunk ki kollégáimmal. Bár azt már most látjuk, hogy nagy szükség lesz szenzitív, a nyelv különböző aspektusait vizsgáló tesztre is, amely az említett betegségek korai stádiumában is fellépő nyelvi, illetve beszédzavarokat ki tudja mutatni. Az eddigi kutatásaink azt mutatták, hogy nagyon korán észlelhető például az összetettebb mondatok vagy a szövegértés

zavara, amelyet a klasszikus afáziaesetekkel nem tudunk felismerni. Ebből következik az, hogy a logopédus elsősorban a diagnosztika területén tud majd hasznos információkkal szolgálni, de fontos szerepe lehet a hatékony kommunikációs stratégiák felismerésében és tanításában is, amivel elsősorban a beteg hozzátartóit tudja segíteni.

– Fontos kutatási területeként említi a többnyelvű, illetve bilingvális afázias betegek diagnosztikáját és terápiáját. Milyen kihívásokat jelent a többnyelvűség a logopédia számára általában, illetve specifikusan Szlovákiában?

– A múltban többen tudtam ezzel a témával foglalkozni, talán azért is motivált, mert a régen háromnyelvű (magyar, német, szlovák) Pozsonyban bizony az idősebb afázias betegeknek szükség volt arra, hogy az anyanyelvükön tudjuk végezni a terápiát. Nem egyforma mintázatot mutat, hogy az agysérülés melyik nyelvet érinti a legjobban a több nyelvet is anyanyelvi szinten beszélő személyeknél. Jómagam is megtapasztaltam otthon, de Amerikában is, hogy bizony nem mindig az anyanyelv lesz a legjobban megtartott (bár azért a legtöbb esetben így van). Az arizonai egyetemen például egy több mint ötven éve az Egyesült Államokban élő lengyel származású férfival találkoztam, aki az agysérülés után szinte képtelen volt használni az angolt, viszont a gyermekkorában használt lengyelrel valamennyire tudott kommunikálni. Így volt ez néhány idős pozsonyi betegemnél is, akiknél az afázia jiddis vagy német szavak preferenciáját hozta elő, sok-sok év után. Szlovákiában viszont komoly gondot jelent, hogy a nem kevés magyar ajkú afázias beteg sokszor nem jut el a magyar nyelvet is jól ismerő logopédushoz. Nagyon fontos lenne, hogy ezeket a betegeket az ismert Paradis-féle, bilingvális afáziáját vizsgáló teszttel vizsgálják.

– Ön a Neurológiai Világszövetség és a CPOLOL (az EU logopédusainak Bizottsága) tagja, valamint a Szlovák

Logopédusok Szövetségének alelnöke. Mit tart a logopédusszakma és a logopédusképzés legnagyobb kihívásainak az elkövetkező évtizedben?

– A kihívások megnevezése során az a leglényegesebb, hogy éppen ki beszél. Én a közép-európai helyzetre fókuszálva mondanám azt, hogy négy területen lenne fontos komoly kutatást végezni: komplex nyelvspecifikus afázia, alexia- és agráfiaesetek kidolgozása, neurodegeneratív megbetegedéseket kísérő nyelvi zavarok korai diagnosztikája, az éber agyi műtéteknél használható logopédiai vizsgálat protokolljának és az elméletvezérelt afázia terápia módszereinek kidolgozása és publikálása úgy, hogy azt a gyakorló logopédusok használni tudják.

– Mennyire határozzák meg a hétköznapijait a kutatásai, a munkája? Mivel foglalkozik szívesen, ha ideje engedi?

– Gondolom, ezzel mások is úgy vannak, mint én: ha nagyon szeretik azt, amit csinálnak, akkor nem is veszik igazán munkának. Ennek ellenére mindig ügyeltem rá, hogy legyen elég időm a családomra, a gyerekeimre is. Most már mindhárom gyerekem kirepült a családi fészekből, de a velük töltött 30 évet három szakaszra osztanám. Az első tíz évben szinte állandóan játszottam velük, a második tíz év a velük való beszélgetéssel telt, a harmadik évtizedben pedig én hallgattam őket. Nagyon gazdagító volt számomra, amikor fiatal felnőttekként fontos információkat nyújtottak nekem az általuk megtapasztalt eseményekről. Miután már hét közben szinte csak egyedül vagyunk otthon, sokkal több időm jut a sportra, minden reggel futok, hétvégén pedig hosszú nordic walking sétákat teszünk feleségemmel a közeli Kárpátokban. De be kell vallanom, hogy esténként azért gyakran az afáziával foglalkozó szakirodalommal a kezemben talál a feleségem...

Az interjút **Perlusz Andrea** készítette. Korábban megjelent: www.barcsi.elte.hu

Az oltás az egyetlen járható út

Vajon a járvány milyen hatással van a véradásra? Erről, továbbá a hematológiai betegek megnövekedett számáról és az oltás szükségességéről beszélgettünk **dr. Radi Enikővel**, a komáromi kórház hematológiai és transzfuziológiai részlegének főorvosával.

– **Főorvos asszony, hogy van?**

– Már mindenki nagyon fáradt és frusztrált ettől a helyzettől. Reménykedem, hogy jobb nyarunk lesz a telünkénél, de most nagyon hosszú ez a tél, és még nem látjuk a végét. Egyébként, köszönöm, jól vagyok.

– **A komáromi kórházban elsőnek oltatta be magát a koronavírus ellen. Miért tartotta fontosnak, hogy videót is közlétegyen róla?**

– Még a nővérkéim és a laboránsaim körében is negatívak voltak az oltással kapcsolatos első reakciók: mindenki nagyon félt tőle, s bevallom, először én is. Néhány éve ugyanis egy influenza elleni oltás után autoimmun komplikációim voltak, s bár teljes mértékben nem igazolták, hogy az oltás okozta volna őket, nem is zárták ki. Tavasszal még nem érzékeltük a problémát, mert nem volt ilyen betegünk, de ősszel elindult a lavina. Karácsony óta átlagosan napi 50 beteg van tüdőgyulladással a kórházban, jó néhányan súlyos állapotban, és mindennap van haláleset. Ez mindannyiunkat alázatra kényszerít. Beszéltem immunológus kollégákkal, magam is tanulmányoztam a dolgokat, és úgy látom, az oltás az egyetlen járható út, hogy a járványtól szabaduljunk. Vezetőként is azt tartom, hogy sokat számít a példamutatás, ezért két főorvos kollégámmal mi voltunk az elsők a kórházban, akik beoltattuk magunkat. Talán valamennyire segített leküzdeni a többiek szorongását. Az első adag után nem jelentkezett mellékhatás, a második után kicsit fáradtabbnak éreztem magam. A rész-

legünkön dolgozó húsz kolléganő közül tizennyolc beoltatta magát. Talán az egyetlen osztály vagyunk a kórházban, ahol a személyzetből senki sem volt beteg, igyekszünk minden szabályt fegyelmezetten és maximálisan betartani. Persze továbbra is tartunk a vírustól, hiszen a családunk tagjai még mindig veszélynek vannak kitéve. A betegeknek is nagyon nehéz, egy-két hétig ott fekszenek majdnem teljes elszigeteltségben, a hozzátartozóikkal legfeljebb telefonon tudnak kapcsolatot teremteni. Szeretnénk véget vetni ennek a helyzetnek, de nagyon lassan halad az oltás. Most már talán az embereket meg is tudnánk győzni, de nincs elég oltóanyag.

– **A Bálint-napi vércseppet meg tudták szervezni?**

– A járvány alatt is folyamatosan várjuk a véradókat, de tavaly márciustól nem voltunk kint a falvakban. A kórházban azonban emeltük a véradások számát, kedd kivételével minden hétköznap van.

A Bálint-napi vércsepp február 15-étől egy hónapon át tart. Az online oktatás miatt azonban másfajta szervezést igényel. Korábban főleg a középiskolásokat vártuk, akik csoportosan jöttek. Az ipari szakközépiskolában tájékoztató előadást is szoktam tartani. Most egyénileg szólítjuk fel az embereket, párokban jöhetnek. A vezetőségünkkel kis ajándékokkal próbálunk kedveskedni nekik.

– **Hogyan oldják meg, hogy ne fertőzödjének meg a véradók?**

– Egy telefonszámon pontos időpontra lehet bejelentkezni, s 15 perc alatt levesszük a vért. Minden szabályt megtartunk: egyszerre 5-6 ember tartózkodik a folyosón, egymástól távol, maszkot viselnek, kezüket fertőtlenítik. Regisztrációkor egy űrlapot kell kitölteni, és ha mindent rendben találunk, akkor tudnak vért adni.

– **Adhat vért olyan, aki már megfertőződött koronavírussal?**

– Aki átvészelte a fertőzést, és tesztel is igazolta, 14 nappal a gyógyulás után jöhet. Akit nem teszteltek, de gyanítja, hogy megfertőződhetett, attól azt kérjük, hogy 28 napot várjon. Bár a koronavírus nem vérrel terjedő betegség, tavaly március óta minden vörösvértest-készítményt 14 napig karanténizálunk, és ha ezalatt bármilyen tünet vagy pozitív tesztje lenne a véradónak, köteles jeleznie nekünk, mi pedig az előírásnak megfelelően megsemmisítjük a készítményt.

– **Volt rá példa?**

– Igen, néhány esetben. Kezdetben az emberek meggyőzése volt a legnehezebb, hogy jöjjenek, mert szükségünk van vérre. Most már talán kevésbé félnek a megfertőződéstől. Az viszont megtörténik, hogy megszólítjuk a rendszeres véradóinkat, s kiderül, hogy karanténban vannak, vagy éppen covidosok.

– **Kevesebb a véradó, mint korábban?**

– Országosan, főleg Pozsonyban meg a nagyvárosokban igen, mert a vidéki középiskolások és egyetemisták az online oktatás miatt hazautaztak. Nekünk azonban ugyanannyi van, mint korábban, csak a kollégák munkája lett sokkal több: az embereket az interneten, a közösségi hálón szólítjuk meg, telefonálunk, SMS-eket küldünk. Hál' istennek komoly bázisunk van: sok a rendes ember, amikor tudnak, jönnek és segítenek. Az osztályokon, ahol a betegek vért kapnak, a családtagokat is felkérjük véradásra, ezáltal új véradókat is kapunk.

– **Mivel sok tervezett műtét elmaradt, nincs kevesebb vérre szükség?**

– Bár a tervezett műtétek elmaradnak, nem érezzük, hogy kevesebb volna a műtét. A sebészetben, az onkológiában és a nőgyógyászati osztályon sok vér

kell. Sok a baleset is, és a folyamatosan használt vérhígító miatt előfordulhatnak különböző vérzések.

– **A rendelőkben folyó munkára hatással van a mostani helyzet?**

– Ez nagyon súlyos probléma, egy rendelő mindig kockázatos hely. Van kórházak, ahol már a bejáratnál tesztelik a belépőket. Nálunk ez nehezen volna megvalósítható, egyrészt, mert több épületben vagyunk, másrészt egészségügyi dolgozókból is hiány van. Pedig nagy szükség volna rá, hogy meg tudjuk védeni a más diagnózissal érkező betegeinket. Sokan fordulnak hozzánk akut esettel, vérzéssel, trombólissal, embóliával vagy onkológiai hematológiai problémával, ezeket gyorsan meg kell oldani. Ha szükségesnek látjuk, mi magunk is teszteljük a beteget, de napi 45-50 személy esetében ez kivitelezhetetlen. Igyekszünk a pácienseket időpontra hívni, ám ilyen magas számnál ez nem könnyű. Sok, Pozsonyban kezelt személyt is a lakóhelyéhez közeli szakrendelőbe irányítanak, hogy minél kevesebbet kelljen utazniuk, emiatt sokkal több lett a betegünk. Az ottani kollégákkal rendszeres kapcsolatban vagyok. A krónikus betegek esetében, ha nincs komolyabb panaszuk, a kontrollvizsgálatokat későbbi időpontra halasztjuk.

– **Milyen bajokat kezelnek?**

– Komplex diagnosztikai és terápiás megoldásokat kínálunk. Hozzánk tar-

toznak a vérzékenységben szenvedő, a vérhígítóra szoruló betegek, kezeljük a veleszületett véralvadási zavarokat, vérszegénységet, a magas fehérvérsejtszám gyulladást vagy onkológiai problémát jelez. A koronavírus-fertőzések után rendkívül megnövekedett az embóliák és trombózisok száma. A 10 napig tartó magas láz következtében az emberek dehidratálódnak, kevés folyadékot isznak, sokat fekszenek, ez az egyik oka; a súlyos gyulladás a másik, s a fiataloknál is elég gyakori, szinte naponta kezelünk tüdőgyulladás utáni embóliát.

– **Ez nagyon ijesztően hangzik.**

– Még ijesztőbb, hogy akár egy hónappal a fertőzést követően jelentkezik ez a probléma, pedig a kórházban kezelt és a legtöbb ambuláns beteg is kap vérhígítót. Olyan gyulladással paraméterek vannak, amelyeket korábban még soha nem láttam.

– **Milyen az együttműködésük a körzeti orvosokkal?**

– Néhányukkal nagyon jó, másokkal viszont nehézkes. Ezt a betegeket is tapasztalják, hiszen van, akit elérniük is nagyon nehéz. Aki hozzánk fordul, azt természetesen beutaló nélkül is fogadjuk. Nagyon sokan – tisztelet a kivételnek – otthonról és telefonon kezelnek, és ez veszélyekkel is járhat. Olyan problémákkal találkozunk, amelyeket meg lehetett volna előzni, ha a beteget látta volna valaki, készült volna röntgenfelvétel, vagy történt volna laboratóriumi vizsgálat.

– **Hogyan tudja magát védeni ebben a helyzetben?**

– Tavaly március közepétől egész nap FFP2-es maszkban dolgozunk. Állandóan kezet mosunk. Tudjuk, hogy nagy a kockázat, de eddig is voltak fertőző betegségek, amelyeket az egészségügyben dolgozók elkaphatnak. Megtartjuk a szabályokat, de a beteget is gyakran kell figyelmeztetni, hogy »a maszkot tessenék az orrára húzni«. Ha mindenki megtartja a szabályokat, kisebb a valószínűsége

a fertőződésnek. Meg kell tanulni együtt élni ezzel a helyzettel, félelemben nem lehet dolgozni, élni.

– **Gondol a lelki egészségének a megőrzésére is?**

– Egy fiatal pszichológusnő tavaly a járvány kezdetén felajánlotta a járás magyar egészségügyi dolgozóinak, hogy online csoportos relaxációs foglalkozásokat tartana. A kórházunkban sem a betegeknek, sem az itt dolgozóknak nem nyújt lelki segítséget senki. Ahová lelkészek járnak, ott érezhetően jobb a betegek mentális egészsége. Segítene, ha a kórházaknak volna saját pszichológusuk, hiszen az orvosoknak és az ápolószemélyzetnek, akik mindennap ezt a terhet viselik, szükségük volna rá. Meg kellene tanulnunk letenni a terhet, hogy amikor elhagyjuk a kórházat, és hazamegyünk, kicsit ki tudjunk kapcsolódni. Talán meglepő, de a pszichológusnő megkeresésére hárman jelentkezünk: rajtam kívül a főnővérem és az intenzív osztály főnővére. Korábban hetente »találkoztunk«, most pedig havonta; nagyon sokat segített. Mindig várjuk ezeket a beszélgetéseket. Egyrészt kibeszéltük magunkból a feszültséget, relaxációs gyakorlatokat is tanultunk, s a pszichológus kollegina is tanult tőlünk számára új dolgokat.

Sok mindent hozott ez a helyzet, tanulságos dolgokat is, de mindenkinek nagyon nehéz jól kezelni. A gyerekeket is nyomasztja a bezártság, a kisebbik lányom 15 éves, nehezen viseli, hogy fél éve nem járnak iskolába. A férjem minden második héten Brünnebe utazik. Tesztet készített, aggódunk, nem tudja, mi várja a határon. A nagylányom Magyarországon van, ritkán tudunk találkozni.

Fontos a lelki segítség, hogy az ember megbékéljen ezzel az állapottal. Jó lenne nyárra valahogy kimászniuk belőle, de ez azon múlik, hogy lesz-e elég vakcina.

(T. E.)

Az önkéntes munka jelentősége

Gyakran hallani, hogy másokkal jól tenni lelki feltöltődéssel jár, hiszen a segítség emberi szükséglet. Gyakorolni kell, megtapasztalni és a lelki jelentőségét tudomásul venni. Az önzés, a csak önmagamra figyelés, az a fajta gondolkodás, hogy „én vagyok a központ”, „minden az enyém”, sajnos, a mai uralkodó szemlélet és sajtóságos, félreértelmezett „gyermek-központú” nevelés következménye. A szülők, mulasztások miatti büntudatuk csökkentésére, gyakran hagyják magukat csemetéik által kizsigerelni. Haptákban állnak, hogy gyermekeik minden kívánságát teljesítsék. Ezzel azonban nem segítenek nekik, hanem kizárják őket abból a közösségi létből, amelybe beleszülettek. Konrad Lorenz professzor¹ írja egyik tanulmányában, hogy mindannyiunknak meg kell járnunk a hegyeket és a völgyeket ahhoz, hogy képesek legyünk az életben eligazodni, önállóvá válni. Ha ezt a dimbes-dombos környezetet síksággá alakítjuk azzal, hogy mi, felnőttek birkózunk meg a gyerekek összes gondjával-bajával, unalmassá válik számukra minden, nem lesz kihívás, beletespednek a szürkéségbe, és csak magukat fogják látni. Aki pedig csak magát látja, önimádóvá válhat. A narcisztikus személyiség manapság a társadalom egyik komoly problémája. Megszívlelendő figyelmeztetés... Persze mindenkinek joga van a saját életére, eldöntheti, hogy mi a jó és mi a rossz neki. Ehhez azonban sokaknak segítségre, támogatásra van szükségük.

A mostani pandémiás időszakban is szükség van a szolidaritásra. Nem arról van szó, hogy neked mi a jó, hanem arról, hogy nekünk mire van szükségünk: vigyázni, óvni kell egymást, és segíteni, ha szükséges. A szülő, családtag nincs ott az élet minden pillanatában, és segítséget igénylő helyzet bármelyikünk-nél bármikor előállhat.

Mivel otthon az érzelmi nevelés során gyakran nem hangsúlyozzuk a tu-

datos odafigyelést, egymás segítségét, nem véletlen, hogy Magyarországon 2016-tól a középiskolákban kötelezővé és az érettségi egyik alapfeltételévé tették a kétételes önkéntes szolgálatot. Közérdekű munkáról van szó. Az iskola gesztorálhat egy intézményt, vagy csak segít a megtalálásában, de a tanulók maguk is választhatnak egy területet, ahol ilyen tevékenységet fognak végezni. Különböző lehetőségek jöhetnek számításba: civil szervezetek, egyházi jótékonyági intézmények, szociális otthonok, idősellátás, önkormányzati munka. Az egészséges élettér kialakítása, fenntartása mellett a személyes ellátáson, a rászorultaknak szervezett gyűjtésekbe való bekapcsolódáson át a szabadidő eltöltéséig. A Bátor Tábor például, amelyet minden évben daganatos gyermekek üdültetésére szerveznek, kizárólag önkéntes felügyelőkkel dolgozik. Természetesen egy középiskolás, mivel még nem nagykorú, csak asszisztens lehet. Az önkéntes munkába sok minden belefér. Célja a másik segítése és saját magunk hasznossá tétele a közösség javára. Érdekes megfigyelés, hogy a szülők gyakran egész másként viszonyulnak hozzá, mint egyes fiatalok, akik már tapasztalatot szereztek ezen a téren. Az egyik középiskolás fiú könnybe lábadt szemmel számolt be

arról, hogy először köszönték meg neki a segítségét. Középsúlyos értelmi akadályozottak otthonában segédkezett az osztály, aztán a tanulók beszámoltak egymásnak a tapasztalataikról. Előjön olyan élményem is, amikor a pályaválasztásról beszélgettünk középiskolásokkal, s az egyik lány elmondta, hogy a szülei próbálják lebeszélni arról, hogy segítő szakmát válasszon, mondván: „Nem elég a magad baja, még a másokét is fel akarod vállalni?”

A Szlovák Oktatási Minisztérium kidolgozta már az önkéntességi programot, gyakorlati alkalmazására azonban még nem került sor. Egy-egy magyarországi, szlovákiai és erdélyi tanárképző egyetem viszont összefogott, és közös projekt keretében a leendő pedagógusok gyakorlati képzésébe beiktattak több önkéntességi programot, hogy még jobban érzékenyítsék a szakmát, hiszen a pedagógia eleve segítő szakma. Most, amikor gyakran beszélünk halmozottan hátrányos helyzetű gyermekekről, amikor sok helyen romlik az iskolai teljesítmény, gyakori az iskolaelhagyás, emelkedik a viselkedési és tanulási zavarokkal küszködők száma – és csupán az oktatáson belüli problémákat soroltam fel –, látjuk, hogy van mit tennünk ezen a téren is. Szóljunk még az iskolai inklúzióról, amely az esélyegyenlőséget valósítja meg minden tanuló számára, és nyújt hozzá segítséget. Az inklúzió szemléletváltás: a mindenkire iránti elfogadást jelenti. S már az egyetemi évek alatt olyan légkört kell teremtenünk hozzá, hogy ez a szemlélet áthassa a hallgatók gondolkodását.

Emellett éljünk minden lehetőséggel, és segítsünk, ahol csak tudunk – gyermekeinknek is jó példát mutatva vele!

¹ Konrad Lorenz: A civilizált emberiség nyolc halálos bűne – online elérhető, kb. 40 oldalas tanulmány még a hetvenes évekből, ma is időszerű tartalommal

Képekkel elmesélt történetek

Egy fénykép azért lesz díjazott, mert megmozgatja a szerkesztők képzeletét, és akkor telik meg élettel, amikor a közönség elé kerül.

Robert Capa

Ismeretlen történetek II. címmel januárban nyílt meg Cséfalvay Á. András fotóriporter online kiállítása, amely három olyan család életébe enged bepillantani, ahol különleges gyermeket nevelnek. A négyéves nevetős, beleváló ikerlányok, Lili és Emili közül Lili gyermekkori agyi bénulásban szenved. Fejlesztések hosszú során van túl, s most jutott abba a korba, hogy elkezdte kérdegetni az édesanyját, ő miért nem tud járni, s a többi gyerek miért tud. A tízéves Réka ugyancsak gyermekkori agyi bénulás következtében lett súlyosan mozgásérítült, beszélni sem tud, de kimagasló képességeinek köszönhetően édesanyja sok mindenre megtanítja (írunk a 25. oldalon). A tizenegy éves Tomika életét egy nagyon ritka, gyógyíthatatlan betegség, a xeroderma pigmentosum szorítja korlátok közé, és csak speciális, a NASA által kifejlesztett anyagból készült védőruhában mehet ki a napra. Gyöngye immunrendszere miatt nagyon kell vigyáznia, hogy kivel találkozik, s mennyi ideig van vele.

„Azért választottam ezt a címet, mert úgy érzem, hogy ezeket a gyerekeket sok esetben mintha kizárnák a társadalomból. Mintha rejtegetni kellene őket. Egyesek nem vesznek róla tudomást, hogy ilyen emberek is vannak, s ők éppoly értékesek, mint bárki más, nekik is megvan a szerepük a társadalomban. És azért a kettes szám, mert tavaly januárban Udvardon már volt egy kiállításom Ágnesről, Vivienről és Tomiról készült régebbi képeimből.”

Formatervezés helyett fényképezés

Ki ez a dunaszerdahelyi fiatalember, aki ilyen, mások szemében szokatlanak tűnő témákat örökít meg?

Pályáját zene–rajz szakos pedagógusként kezdte, majd rövid ideig viselkedési és tanulási zavarral küszködő gyerekek mellett pedagógiai asszisztensként működött. S bár élvezte a tanítást, formatervezést kezdett tanulni a Szlovák Műszaki Egyetemen. „Kisgyerekkorom óta autókat szerettem volna tervezni, füzeteimbe, még az iskolapadra is autókat rajzolgattam az órák alatt. Mikor végre sikerült bejutnom az egyetemre, a rajzolás már inkább problémát jelentett számomra. Szerencsére fényképészetet is tanulunk, s végül az lett a kedvenc tantárgyam, azt vártam hétről hétre. Nagyon megszerettem a fényképezést, szabadidőmben könyvtárba vagy könyvesboltba mentem fotós könyveket nézegetni.” Így lett formatervező művész helyett fotóriporter. Az egyetem elvégzése után a parameter.sk és az atempo.sk hírportálok munkatársa lett, emellett több helyen, a nyomtatott sajtóban is jelennek meg felvételei. Manapság nem könnyű kitűnni ebben a szakmában, hiszen mint a futballhoz, a fényképezéshez is mindenki ért, és

rengeteg vizuális impulzus éri az embert. Cséfalvay Á. Andrásnak sikerült, különböző pályázatokon nyert díjai tanúskodnak róla. Eddig kilenc díjat kapott a magyar, szlovák és cseh sajtófotópályázatokon; tavaly a szenci Nefelejcs Házban készült Kutyaaterápia c. képét értékelte első helyezéssel a magyar zsűri, a kompozícióját találta nagyon különlegesnek.

Fotóriporterként kulturális és sporteseményeken fényképez. „Olyan képeket próbálok készíteni, amelyeken az emberek nem pózolnak; nem beállítottak, hanem valódi történéseket, valódi érzéseket ragadnak meg. Megpróbálok minél láthatatlanabb lenni, úgy fényképezni, hogy ne vegyenek észre. Mivel nem nagyon szeretek írni, arra törekszem, hogy a képekkel meséljem el a történéseket, úgy, hogy az is értse, aki nem volt ott, és úgy érezze, mintha jelen lett volna. Elsősorban az emberek érdekelnek, s az utóbbi időben tájképeket is szívesen készítek. Sajnos, most a járvány miatt nagyon kevés rendezvény van. Nehéz helyzet ez a fotóriportereknek is.”

Megismerni az életüket

A fogyatékkal élő emberek sorsa különösen foglalkoztatja András.

Munkája mellett, mondhatni, hobbi-ként, főleg őket fényképezi. „Mentorom és jó barátom, egy szlovák fotóriporter, Matúš Zajac hatására kezdett a téma érdekelni még 2016-ban, s azóta folyamatosan foglalkozom vele. Elsőként egy Down-szindrómás fiatalembert, Balázst fényképeztem. Össze is barátoktunk. Akkor még kerestem a stílusomat, és arra vágytam, hogy a felvételek vizuálisan érdekesek legyenek. Az évek múlásával megpróbálok egyre inkább olyan képeket készíteni, amelyek elsősorban informatívak, és néha kicsit háttérbe szorul az esztétikum. Talán a fotóriportoknál ez megengedhető. Tehát nem elsősorban esztétikusnak kell lennie a képnek, hanem jól kell elmesélnie valamit. Megpróbálok minél jobban megismerni azt, akit fényképezek, és az élethelyzetét. Kezdek rájönni, mennyire fontos megtalálnom azt a kapcsolódási pontot, amely összeköt bennünket.”

A fogyatékosággal élő emberek élethelyzetének bemutatásához mély emberismeret, empátia szükséges, és az is felmerülhet, hogy szabad-e „mindent” megmutatni. Ez az Ágnes-sorozatot nézve jutott eszembe, olyan megdöbbentőek a képsorok. „Egy nagyon nehéz helyzetben élő szalkai testvérpárt mutattam be. A súlyosan fogyatékos Ágnesről bátyja gondoskodik nagy szeretettel. A tévében láttam róluk riportot, és nagy hatással volt rám. Kutatni kezdtem, hol laknak, hogyan tudnék kapcsolatba lépni velük. S mivel már szerepeltek a tévében, és láttam, mennyire örülnek neki, hogy valaki foglalkozik velük, nem tartottam attól, hogy ártanék nekik. Eddig Ágnes sorsa volt rám a legnagyobb hatással. Vizuálisan is, hogy valaki egyszerre gyerek és idős. Egy idős néni babakocsiban. Van a kocsiban egy plüssállatka, s egy képem arról, ahogy a ráncos kéz fogja ezt a játékot.

Mindenkivel, akit fotózok, jó barátságba kerülök, ha nem alakulna ki jó kapcsolat köztünk, nem is tudnám

őket fényképezni. Az első egy-két alkalommal legtöbbször nem is készíték felvételeket, fényképezőgépet sem viszek magammal, inkább csak megfigyelem az embereket, a helyzeteket. Gyakran előfordul, hogy annak, akit fényképezni szeretnék, odaadom a gépet, és ő hamarabb készít rólam felvételt, mint én róla. Rékával elég nehéz volt felvenni a kapcsolatot, mert nem beszél. Kezdetben nem nagyon értettem, hogy mikor mire gondol. Csodálkoztam rajta, hogy az anyukája hogyan érti meg. Figyeltem, hogyan kommunikálnak, és kezdtem én is jobban érteni őt. Nem lehetetlen dolog megérteni egy olyan embert, aki nem tud beszélni.”

Örülnek az érdeklődésnek

Az évek során egyre több olyan emberrel találkozik, akinek az életét szeretné megörökíteni. Pszichológus párja is ellátja ötletekkel, ha számára is megindító családi történetekkel szembesül. „Hála istennek, eddig mindenütt jól fogadtak, örültek nekem, annak, hogy érdeklődik valaki a gyermekük iránt. Szerintem azért is örültek ennyire, mert általában az ellenkezőjét szokták tapasztalni, azt, hogy nem akarnak tudni róluk. Az ember lehet, hogy elindít valamit, s nem tudhatja, hogy mi lesz belőle. A képek hatására megváltozhat valakinek a véleménye, vagy éppen segíteni akar.”

Az Ismeretlen történetek sorozatait színes felvételek alkotják, de a korábbi díjnyertes képek többsége fekete-fehér volt. „Ebben is a tanárom, Matúš Zajac volt rám hatással. Azt mondják, hogy ha az ember komorabb hangulatú témát akar fényképezni, akkor a fekete-fehér előnyösebb. Ha pedig vidámabbat, akkor meg a színes. De nem mindig van így, néha épp fordítva. A fekete-fehér képek inkább hatnak háromdimenziósra, jobban lehet érzékeltetni a fény meg az árnyék közötti különbséget, vagy a kompozíció jobban kitűnik, mint a színes esetében. A túl

sokféle szín gyakran elveszi a kép lényegét. Az utca tele van színes plakáttal, és az ember nem tud úgy lefényképezni valakit, hogy a háttérben ne kiáljanak mindenféle színes feliratok, plakátok; olyankor segít a fekete-fehér technika. Az óvodákban, iskolákban is gyakran okoz problémát, hogy fényképezési szempontból sokszor túlságosan színesek. Most viszont úgy éreztem, hogy ezekhez a képekhez jobban illenek a színek, meg a háttérben nem vonta el színes dolog a figyelmet a lényegről. A snoezelenes képeknél pedig a szín azt az információt is hordozza, hogy milyen színek vannak a terápiás szobában.”

A jövő

Terveiről szólva András elmondja, hogy szeretne még sokat tanulni, és a fotósorozatokat sem zárta még le. „Minden évben elvégzek néhány tanfolyamot, világhírű fotóriporterekkel konzultálok a sorozataimról. De most sok tanfolyam elmaradt, vagy áthelyeződött az online térbe. Új sorozatokat is tervezek, új emberekkel. A járvány miatt még nem nagyon gondolkodom, hogy kik legyenek, mert van bennem egy nagy adag félelem, nehogy valakit akaratom ellenére megfertőzzek. Szeretném folytatni az akár évekkal ezelőtt is elkezdett sorozatokat. Mindegyik „hosszú távú” projekt. Van egy sorozatom egy kislányról, Frédiről, pedagógiai asszisztensként találkoztam vele, viselkedési és tanulási problémái voltak. Nagy focihajongó: mikor a futballmérkőzéseken fényképezek, szoktunk találkozni. Terveztem, hogy felkeresem, hogyan alakult az élete. Ágneséhez is szeretnék még elmenni. Tomikát két éven át fényképeztem, a kislányokat egy évig. Nem mondhatom, hogy valamelyiket is befejeztem volna. Ahogy telnek az évek, mindig jön valami új, érdekes dolog az életükben.”

* * *

**Réka a mátyusföldi Pereden él szülei-
vel. Édesanyja gondoskodik róla, ide-
jének nagy részét nevelésének, tanítá-
sának, fejlesztésének szenteli. A csa-
ládfenntartó az édesapa.**

„Huszonnégy órás felügyeletet igé-
nyel – mondja az édesanya, Szabó Éva.
– Szerencsére anyukám már nyugdíjas,
ő szokott segíteni.”

A tízéves kislány születés kori oxigén-
hiány következtében agyi gyermekbé-
nulásban szenved. Az orvosok semmi
biztosat nem mondtak nekik, de mikor
kellő időben nem volt képes ülni,
mászni, már tudták, hogy baj van. Há-
roméves koráig nyugtatgatták őket,
hogy elkezdhet beszélni, sőt még min-
dig azt mondják, hogy beindulhat a be-
széd, de az édesanya szerint ez csak egy
nagy kérdőjel.

„Ahogy a problémák jelentkeztek, el-
kezdtem keresni az interneten, hogyan
segíthetnék. Azóta is folyamatosan ezt
teszem. A rehabilitációját Vágsellyén
kezdjük, eredmény nélkül, majd Dé-
nesden próbálkoztunk a Vojta-mód-
szerrel. Réka addig ordított, míg csak
abba nem hagytuk. A neurológus, mi-
kor látta, hogy lelkileg nagyon nem
tesz jót neki, azt javasolta, hogy hagy-
juk abba. Voltunk Győrben a Gézen-
gúz Alapítványnál, Pesten, Szegeden a
Szent Vincent Rehabilitációs Köz-
pontban, és hathetente rendszeresen
jártunk Sopronba a Neuro Rehabilitá-
cióra. Most a járvány miatt nem lehet,
de reméljük, hogy folytatni tudjuk. A
rendszeres rehabilitációt hasznosabbnak
tartom, mint azt, ha évente kétszer
elmennék valahová.”

A mozgásában súlyosan korlátozott
kislány a lakásban járókerettel közle-
dik, minden másban segítségére szorul.
Ugyanakkor kiválóak az értelmi képes-
ségei. „Már kiskorában a pexeso me-
móriajátékoknál a szemével jelezte, hol
van a kártyalap párja. Akkor már tud-
tam, hogy a gondolkodásával valószí-
nűleg nincs baj, ha meg tudja jegyezni
a képeket. Az érsekújvári Regionális
Oktatási és Szociális Központba jár-

tunk tanácsadásra, sokat segítettek a
fejlesztésben, és mikor iskolába ment,
már ismerte a betűket, számokat, órát,
mert megtanítottam vele.”

Réka a peredi alapiskola tanulója,
egyéni tantervvel. Magyar és szlovák
nyelvből, valamint matematikából osz-
tályzatot is kap, a többi tantárgyat nem
osztályozzák. A tanító néni elhozza a
leckét, és az édesanyjával tanulnak.
Most, a járvány alatt a többi gyerekhez
hasonlóan náluk is online folyik a taní-
tás. „Az első pillanattól kezdve, hogy is-
kolás lett, mindig nagyon várta a tanu-
lást. Rendkívül érdeklődő, kitűnő a me-
móriája, és nagyon figyel mindenre;
bármit elmondok, elmagyarázok neki,
megjegyz. Ebből a szempontból könnyű
vele. Könnyű? Pontosabban nem
olyan nehéz tanítani őt, mint azt, aki
nehezen fogja fel a dolgokat. Magam-
tól jöttem rá a módszerre: felteszem a
kérdést, és mutatok neki három válasz-
tási lehetőséget. Vagy a szemével jelzi a
jó választ, vagy amennyire tud, rámutat
a kezével. Anyukám óvónő, ő is jobban
ért a nyelvén, mint egy átlagember; an-
nak is köszönhető az eredmény, hogy
kiskora óta mindketten annyit »kínoz-
tuk«. Ha nem akarná, nem tudnék vele
foglalkozni, de ő szinte élvez. Mivel
nagyon sérült a finommotorikája, az
írás okozta számára a legnagyobb gon-
dot. „Rácsapott a billentyűzetre, sok
betűt lenyomott egyszerre. Úgy oldot-
tuk meg, hogy Újvárból kaptunk egy
speciális, műanyaggal lefedett billen-

tyűzetet; a betűk felett kör alakú lyukak
vannak, ezeken kell benyúlnia az ujjá-
val, hogy le tudja ütni a billentyűt. Mi-
kor elfárad, jelzi, hogy elég, aztán ké-
sőbb vagy másnap folytatjuk. Elfárad,
mert rengeteg energiájába kerül, annyira
összpontosít. Van egy kommuniká-
ciót segítő programunk, a Verbalio. Az
újvári intézmény gyógypedagógusa,
Baráth Ilonka hívta fel rá a figyelmün-
ket, és meg is rendelte nekünk. Nagy
segítség volt. Most már szinte mindent
megérttek, amit mutat, s hogyha még-
sem, addig próbálkozik, míg rá nem jö-
vők, mit szeretne. Nem adja föl egy pil-
lanatra sem.”

Réka nemcsak tanulni szeret, bol-
dogság számára, ha játszhat barátnőjé-
vel, a kilencéves Zoéval, aki hetente
egyszer meglátogatja őt. „Zoé is szíve-
sen jön. Ő a gyerekkori barátnőm lá-
nya. A barátnőm speciális pedagógus,
így nem lehet véletlen, hogy Zoé kez-
dettől fogva megérti, ahogy Réka
kommunikál. Nagy kedvencei még a
kutyáink, és azok is nagyon szeretik őt.
Hihetetlen módon viszonyulnak hoz-
zá. Nem is tudom: egy kutya érezheti,
hogy ez a gyerek más, mint a többi?”

Cséfalvay Á. András egy éven át he-
tente, kéthetente ellátogatott a család-
hoz. Réka rokonszenvesnek találta és
nagyon megkedvelte a fiatalembert,
mindig örömmel várta. A képekből a
címlapon és a 2. oldalon is látható válo-
gatás.

Tóth Erika

AAK, a kiegészítő, segítő kommunikáció

„Megmutathatóvá tenni a kimondhatatlant.”
(Kálmán Zsófia)

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karának szervezésében december 9-én online konferenciát tartottak *Azoknak, Akik mindig Kíváncsiak voltak, azaz AAK a Bárczin* címmel. A szakmai délelőttöt dr. Kálmán Zsófia gyermekorvosnak, címzetes egyetemi tanárnak, a Bliss Alapítvány létrehozójának ajánlották, így tisztelegve tudományos munkássága, a Bárczin eltöltött 32 éves oktatói tevékenysége előtt.

A tanácskozást **Perlusz Andrea** tudományos és stratégiai dékánhelyettes vezette.

Papp Gabriella dékán asszony megnyitójában kiemelte, hogy az AAK kifejezés összeforr Kálmán Zsófia nevével és a Bliss Alapítvánnyal. „Kitűnő példája annak, hogy egy civil kezdeményezés szolgáltatássá kinőve magát hogyan kapcsolódik össze a gyógypedagógus-képzéssel, hogy lesz ez a tudás szabadon választott tárgynak a témája, majd kötelező a gyógypedagógus-képzésben.”

Könczei György egyetemi tanár A jelenlét törekénysége – a törekénység jelenléte címmel tartott meleg hangú köszöntőjében a polgár fogalmának egyik értelmezését idézve olyan emberként jellemezte Kálmán Zsófiát, aki hozzátesz a világhoz.

Márkus Eszter egyetemi docens személyes hangvételi előadásában azt vázolta fel, hogy mikor és hogyan került az AAK a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolára, s milyen szerepe van ma a képzéseikben. Bliss nyelv címmel 1988-ban Kálmán Zsófia vezetésével speciálkollégium indult logopédus-hallgatók számára, s ez pár évvel később alternatív és augmentatív kommunikációs képzéssé bővült. 1997

őszétől az AAK a szomatopedagógiai tanszéken kötelező, a többi hallgató számára pedig választható tantárgy lett. Akkoriban évente 40-50 hallgató végzett az AAK-ról szóló ismeretekkel felvértezve. „Az infokommunikációs robbanást követően az elmúlt 10-15 évben az AAK szorosan összenőtt a digitális technológiákkal. 2006-tól már 70-80 ember végezte el ezeket a kurzusokat. Jelenleg évente 400-450 olyan nappalis és levelezős hallgatónk van, aki két bevezető kurzusban hall az AAK-ról. Erre épül kötelezően a szakiránypárok több mint felében szakirányközi ismeretként az AAK alapfogalmi nevű tárgy, és az érdeklődők számára van egy ráépülő választható, gyakorlati kurzus, de az AAK-tartalmak különböző szakirányokon is megjelennek. Oktatásukban jelenleg már egy nagy team vesz részt.”

Lehoczki Zsanett, a Bóné András Augmentatív és Alternatív Kommunikációs és Fejlesztő Iskola mb. vezetője az intézményben folyó munkát mutatta be. A Bliss Alapítvány 1987-ben azért jött létre, hogy segítse a beszédképtelen személyek kommunikációfejlesztését. Mikor már adottak voltak a törvényi feltételek ahhoz, hogy a súlyosan-halmozottan fogyatékosok is részesülhessenek oktatásban, 1993-ban létrehozták a Segítő Kommunikáció-módszertani Központot, s ezzel kezdődött a jelenlegi intézménynek – amely 2017-ben vette fel mostani nevét – a megalapozása. „A súlyosan-halmozottan sérült, mozgás- és beszédképtelen gyermekeknek olyan módszereket és eszközöket szeretnénk megtanítani, amelyek könnyebbé tehetik az életüket. A kommunikáció nem tantárgyként, hanem a mindennapokba beépülve jelenik meg nálunk.”

Juhász Ágnes logopédus Kálmán Zsófiának a kezdetektől munkatársa a Bliss Alapítványnál A logopédiától az

AAK-ig címmel tartott érdekes előadást, részletesen kifejtve a logopédia és az AAK közötti kapcsolatot. Konklúziója, hogy a logopédia és az AAK tudásterülete kiegészíti egymást.

Kálmán Zsófia meghatódva köszönte meg, hogy az AAK súlyának kiemelésére rendezett konferenciát összeköttették a nevével. Előadása címére – „Keskeny út, széles út...” – Az AAK útján Blisstől Beukelmanig – utalva elmondta, hogy azért gondolt Weöres Sándor versére, mert valóban keskeny útról indultak. Ez volt a Bliss-nyelv, mely az AAK-módszerek közül először került be Magyarországra. „Sok mindennel próbálkoztunk, sokat bukdácsoltunk, kísérleteztünk mind pedagógiailag, mind technikailag, de ez az út egyre inkább szélesedett. Fantasztikus állomásai voltak, fontosak voltak az évente megjelenő kiadványok, rengeteg haszonnal jártak azok a hazai és nemzetközi konferenciák, amelyeken részint előadóként, részint szervezőként vettünk részt. A Bliss-nyelvtől indultam, megérkeztem az AAK-hoz, eljuttottam a jogvédelemig. Érzékenyítést tartottunk bíráknak, pedagógusoknak, egyetemistáknak, ügyintézőknek, a nyilvánosságnak, végül 2020-ban bekerült az orvosok és egészségügyi dolgozók továbbképzésébe, s akkreditált tanfolyamot tarthattam Fogyatékos gyermek a rendelőben címmel.” Mint utalt rá: „Charles Blisstől indultunk, és jelenleg Beukelmannál tartunk”. Beukelman magyarra fordított könyvének szakmai lektoraként négy olyan pontot emelt ki a könyvből, amelyet gyakorlati szempontból rendkívül fontosnak tart: az AAK-team hangsúlyos szerepe, a család mint az AAK-team egyenrangú tagja, folyamatos akadáylelemzés és az AAK mint az inklúzió eszköze.

A konferencia megtekinthető a barczy.elte.hu honlapon.

(t)

A látássérült személyek pedagógiája és rehabilitációja

Az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kara hagyományaihoz híven tavaly is megrendezte a magyar tudomány ünnepe eseménysorozatához kapcsolódó szakmai konferenciáját, amely minden évben más szakirány időszerű témáit dolgozza fel. 2020. november 19-én a **Dimenzióváltások a látássérült személyek pedagógiája és rehabilitációja mátrixában című nemzetközi szakmai konferencia online formában valósult meg, több mint 170 résztvevővel.**

A rendezvényt **dr. habil. Papp Gabriella**, a kar dékán asszonya nyitotta meg, majd **Bodorné Németh Tünde**, a Gyógypedagógiai Módszertani és Rehabilitációs Intézet igazgatója bemutatta az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karának tudományos munkásságát és a magyar tudomány ünnepéhez kapcsolódó hagyományát.

A tudományos konferencia idén **prof. dr. Csocsán Emmynek**, a látássérült személyek oktatása egyik kulcsfontosságú szakemberének munkássága előtt tisztelgett. A közös online ünnepen **Nagné dr. Schiffer Csilla** által készített kisfilmben üzentek a szakemberek, barátok, majd **Solveig Sjöstedt** köszöntötte szakmai barátját és kollégáját.

A köszöntésről a plenáris ülésre **prof. Könczei György PhD, DSc, dr. habil.** gondolatébresztő előadása vezette át a résztvevőket. A plenáris ülésen **dr. prof. Németh János** a Vision 2020 témája kapcsán megvalósult programokról, szolgáltatásokról, együttműködésekéről tartott előadást. A Vision 2020 az Egészségügyi Világszervezet (WHO) és a Nemzetközi Vakságmegelőző Ügynökség (International Agency for the Prevention of Blindness – IAPB) együttműködése révén 2000-ben in-

Prof. dr. Csocsán Emmy

dult kezdeményezés az elkerülhető látássérülés leküzdéséért, a látásmegőrzésért. A kezdeményezéshez hazánkkal együtt 194 tagország csatlakozott.

Farkasné dr. Gönczi Rita és **Veress Éva Ilona** előadása a látássérült személyek pedagógiájával és rehabilitációjával kapcsolatos kihívásokról és lehetőségekről szólt, s bemutatta a Látássérült Személyek Pedagógiája és Rehabilitációja Szakcsoport munkáját és az együttműködő partnerek kérdőíves felmérése kapcsán kapott eredményeket. A kis elemszámú felmérés (n10) eredményeként a szakcsoport visszajelést kapott az intézmények, szervezetek működéséről, szolgáltatásairól. A kérdőív első szakasza az elmúlt három év eredményeire kérdezett rá. A válaszok szerint a megkérdezettek a következő területeken értek el eredményeket: intézményi profilváltás, szolgáltatásfejlesztés, szolgáltatással kapcsolatos felmérés, a módszertani eszköztár bővítése, támogatói rendszer kialakítása, együttműködések kialakítása. A válaszadóknak nehézséget okozott többek

között a változó célcsoporti kör és igény megjelenése; a szakemberhiány, kapacitáshiány; a jogszabályok eltérő értelmezése. A szakcsoporttal való együttműködéshez a következő javaslatok érkeztek: korai intézménylátogatás; az önkéntes munkának a gyakorlatba való beszámítása; a szakterületen dolgozó kollégák, gyakorlatvezetők képzési lehetőségeinek biztosítása; szakmai programokban történő együttműködés; a jó gyakorlatok bemutatása; rendszeresebb tájékoztatás a szakcsoport munkájáról; közös publikálás a szakcsoporttal; szakmai műhely kialakítása. A szakcsoport a javaslatok figyelembevételével tervezi az új évet.

A következő előadásban **dr. Gombás Judit** és **dr. Csákvári Judit** arról beszélt, milyenek a látássérült személyek mindennapjai a kijárási korlátozás idején. Kutatásukban a 132 válasz alapján kirajzolódott, hogy a vásárlás terén adódott a legtöbb probléma. Személyes vásárlás esetén az érintetteknek családi, baráti segítséget kellett igénybe venniük, s online rendeléskor a megnövekedett rendelésszám miatt a rendszeres látássérült vásárlók elestek a megszokott időszávtól.

A plenáris ülést a kar három Bachmann-díjas hallgatójának szakdolgozat-bemutatója zárta.

Délután a konferencia négy szekcióban folytatódott, a résztvevők a szemesztet és a gyógypedagógiai rehabilitáció, a hozzátartozóknak a gyógypedagógiai munkában lehetséges szerepe, az integráció s az eltérő kommunikációs utak kérdéskörével foglalkoztak.

A rendezvény szakmai tartalmát konferenciakötetben jelenteti meg az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kara a 2021. év első felében az ELTE EDIT rendszerben.

Farkasné dr. Gönczi Rita

Szociális gazdaság és idősgondozás

A szlovákiai jó példa: Pro Bono Polgári Társulás

A szociális gazdaság alkalmas feltételeket teremt az üzleti tevékenység új területének, mely a nyereséggel szemben a szociális célokat részesíti előnyben. A szociális gazdaságot a gazdaság részének kell tekinteni. Hajtóereje a szolidaritás, elsődleges szerepe társadalmi célok teljesítése, nem a tőkén alapszik, hanem a részvételi demokrácián, és az ezen a területen működő vállalkozások célja nem a profit maximalizálása. Legtágabb értelemben a szociális gazdaság az emberek által létrehozott és az embereket szolgáló gazdaság, nem pedig az embereket kiszolgáltatott helyzetbe sodró gazdaság.

A szociális gazdaság szektorában működnek a szociális/társadalmi vállalkozások, amelyek társadalmi célokat szolgálnak, és elsősorban nem profitorientáltak. Gazdasági tevékenységet folytatnak, a nyereség meghatározott részét reinvesztálják (visszaforgatják), s elsősorban a társadalmilag hátrányos helyzetű személyeknek nyújtanak segítséget. Most szeretném bemutatni a bőszi Pro Bono Polgári Társulást mint a szlovákiai társadalmi/szociális vállalkozás jó gyakorlati példáját.

Czére Szilvia és **Balázs** a vállalkozás mozzgatórugói. Balásznak betegápolói végzettsége van, jelenleg betegszállítóként dolgozik. Szilvia képzettsége szerint egészségügyi nővér, higiénikus és pedagógus, de jelenleg projektmenedzser, lektor, egészségügyi nővér, betegszállító, és még sorolhatnám. Vele beszélgettem a polgári társulás működéséről.

„A vállalkozás létrehozása Balázs ötlete volt – meséli. – Egy alkalommal betegszállító autót látott Győrben, s gondolta, kipróbálná ő is. Mindig szeretett vezetni, és igyekezett másoknak segíteni. Mentősnek készült, de mikor

végzett az iskolában, a kora miatt még nem felelt meg az akkori követelménynek, hogy mentős lehessen. Nem szeretjük a nagy változásokat az életünkben, így munkahelyet sem váltottunk gyakran; de aztán idejét éreztük ennek: szerettünk volna a magunk urai lenni. Kezdetben a saját autónkkal szállított, később támogatás útján és a pénztárcánkat sem kímélve jutottunk autókhoz. Most van két személygépkocsink és egy, kerekesszékes személyek szállítására is alkalmas speciális gépkocsink.”

Kerekesszékesben a táncparketten

A szállítószerelésről működéséről szólva Czére Szilvia elmondta, hogy a szállítandó személy (vagy a hozzátar-

tozója) jelzi a szándékot, közli az időpontot és helyszínt. „Balázs a megbeszélte időpontra megy a kliensért, és elszállítja őt a kívánt helyre. Ha igényli, akkor bekíséri például az orvosi rendelőbe, segít neki levetkőzni, felöltözni, tolmácsol, illemhelyre kíséri, büfébe szalad szendvicserért, ha a beteg megéhezik. A kivizsgálás után kiváltja a gyógyszereit, az előírt segédeszközeit. Hazaszállítja őt, elszámolnak, elköszönnek.” Leggyakrabban orvosi vizsgálatra kéri a szállítást, de vannak egyéb kívánságok is. Nemegyszer kedves és megható történeteknek is részei a Pro Bono munkatársai. Gyakran előfordul, hogy megállnak bevásárolni, a temetőben sírt látogatni stb. „Ezeket

az extra kívánságokat, ha az idő engedi, mindig teljesítjük. Gyakran jártunk lakodalmakba is (a pandémia miatt ez most szünetel), ha az ifjú pár családjának tagjai közül valaki szállításra és a lakodalom során ellátásra szorult. Például kerekesszékekben betoljuk a családtagot a templomba, készenlétben állunk, ha inzulint kell beadni, ha a vacsoránál kell segídeni, stb. A legszebb emlékünkhöz az, amikor a menyasszony nagypapáját Balázs kerekesszékekben kitolta a táncparketre, mert a bácsi teljesíteni akarta unokájának tett ígéretét, hogy táncolni fog vele az esküvőjén. Ezekből az emlékekből táplálkozik a lelkünk, amikor olyan, végstádiumban lévő beteget kell vizsgálatra vinni, akinek már »fáj az élet«. Mert sajnos, ilyen eset is van. Szállítunk klienseket nyugdíjas-összejövetelre, halotti torra, de bevásárlásokon is részt veszünk, ha erre van igény. A szolgáltatás részeként gyakran Balázs egyeztet a vizsgálat időpontját is a rendelőtintézzettel, megkímélve ezzel a családtagokat attól, hogy akár fél napjuk rámenjen a telefonálásra. Ha akarja, egy hozzátartozó elkísérheti a beteget, de mivel teljes körű szolgáltatást nyújtunk, a családtagoknak nem kell kimaradnia a munkából.

Bizalmi viszony

A szállításon kívül gondozói szolgáltatást is igénybe lehet venni, sőt gondozói kurzust is kínál a Pro Bono. „Leginkább idős, gondozásra szoruló embereknek nyújtjuk ezt a szolgáltatást. Itt a kliens és a gondozónő közötti bizalmi viszonyról van szó, a gondozó segít az időseknek a napi rutin elvégzésében, az öltözködésben, tisztálkodásban, gyógyszerek szedésében, főzésben, társ a közös programokban, együtt sétálnak, beszélgetnek, tervezgetnek. 220 órás akkreditált gondozói kurzus keretében gondozónőket is képzünk. Az elméleti oktatás a saját épületünkben folyik egyszerre legfeljebb 15 személy részére, a gyakorlati képzés szerződéses alapon az egyik dunaszerdahelyi idős-

Fényképek: Pro Bono

otthonban történik. A gyakorlati részlektora hosszú éveken keresztül szakmai gyakorlatot vezetett a Dunaszerdahelyi Egészségügyi Szakközépiskolában. A vizsga után a résztvevők szlovák és német nyelvű bizonylatot kapnak, amellyel az Európai Unió más országaiban is el tudnak helyezkedni.

A vállalkozás elsőrendű célja a minőségi, emberközpontú szolgáltatás. A kliensek is megtapasztalják a pontosságot, kedvességet, segíteni akarást, emberszeretetet. Szilvia örül, ha ennek hangot is adnak. „Mondhatom, hogy nagyon jó a kapcsolatunk az általunk szállított személyekkel, a gondozottainkkal és családtagjaikkal is, hiszen elkerülhetetlen valamilyen szinten belefolyni a mindennapjaikba. Sok a vizsgálóró betegünk, akit szállítunk, betegünket akár évekig is gondozzuk. A kurzuson részt vevőkkel is jó a kapcsolatunk, nagy számban maradnak nálunk, és kolléganőként folytatják a munkát. Szolgáltatásainkat a közösségi hálón hirdetjük, bár a legnagyobb elismerés számunkra, ha Juliska néni elmondja Pista bácsinak, hogy »ezek nagyon jók. Pontosak, kedvesek, még az üzletben is megálltunk bevásárolni. Legközelebb is velük megyek. Igaz, hogy a szolgáltatásért fizetni kell, de a gyerekeknek nem kellett szabadságot kérni a munkahelyükön és sorakozni velem fél nap a rendelő előtt. Még a gyógyszerimeket is kiváltotta a fiatallem-

ber; addig engem biztonságba helyeztet az autóban.»

Akadályok és a jövő

Végezetül a nehézségekről és a vállalkozás jövőjéről érdeklődtem. „Ami a szállítási szolgáltatást illeti, próbálunk újabb támogatáshoz jutni, hogy tudjunk még egy speciálisan átalakított autót üzemeltetni, nagy az igény rá. A gondozói szolgáltatás, sajnos, »projekt-függő« – kötve vagyunk a Munka-, Szociális és Családügyi Minisztérium pályázati kiírásában megszabott feltételekhez. Hálásak vagyunk az anyagi támogatásért, amelyet a munkahelyekre adnak, de nagyon nem szerencsés, hogy a projekt nem folytonos. Fájó pontunk, hogy a Házi Betegápolói Ügynökségen (ADOS) keresztül végzett egészségügyi szolgáltatásunkat ideiglenesen le kellett állítanunk, ugyanis az Általános Egészségbiztosítóval és a Dôvera Egészségbiztosítóval nem sikerült szerződést kötnünk, pedig most, a koronavírus okozta járvány alatt rengeteg beteg embernek tudtunk volna segíteni. A jövő, sajnos, eléggé bizonytalan, miközben napi több megkeresés jön segítségre szoruló betegektől vagy hozzátartozóiktól, akiknek mi lennénk az utolsó reményük, segítségük. És ugye a segítség akkor ér valamit, ha idejében érkezik, és célirányos...”

Pongrácz Éva

Egy, kettő, három... népszámlálás!

A bibliai idők óta időről időre megszámlálnak bennünket. Augustus császár idejében ehhez mindenki köteles volt oda menni, ahol született; így, járvány idején a kormányok inkább azt szeretik, ha ki sem mozdulunk otthonról. A világ változik, most már nem minket számlolnak meg, mi fogjuk megszámolni magunkat.

Amit tudni kell

Mikor?

A népszámlálás – éppen a járvány miatt – két szakaszban: február 15. és március 31., illetve április 1. és október 31. között zajlik.

Az első szakaszban, mivel most **kizárólag elektronikus úton** kell a kérdőívet kitölteni, ránk bízta, hogy ezzel a feladattal megbirkózzunk. Az eddigiektől eltérően most nem sokoldalú papírköteggel kell megküzdenni, megteszi a tablet vagy akár az okostelefon is. A kérdőív szerencsére meglehetősen egyszerű, mindössze 14 kérdést tartalmaz. (Az előző népszámlálásokhoz képest most a lakásra, házra vonatkozó adatokat a he-

lyi hivatalok már begyűjtötték az amúgy is létező adathalmazból.)

Ki?

A kérdőívet minden olyan személyre vonatkozóan ki kell tölteni, akinek 2021. január 1-jén állandó vagy átmeneti lakhelye volt az országban. A szülőknek a gyermekek adatlapját is ki kell tölteniük. A kérdőív kitöltése törvényből adódó kötelezettség, megtagadása pénzbüntetést is vonhat maga után.

Hol?

A böngészőben a **nepszamlalas.sk** vagy a **scitanie.sk** címen nyitható meg a kérdőív. Bejelentkezni a személyi számmal (rodné číslo) kell. A gyermekekre vonatkozó adatokat is a személyi számmal, személyre szabva, külön kell kitölteni.

Újdonság a kérdőívben?

Nemcsak a forma új, van benne olyan kérdés is, amilyen eddig nem volt. Ilyen a második nemzetiséghez való tartozás (ha van ilyen...). Számunkra fontos kérdés, hiszen a számarányunk alapján

férhetünk hozzá egyes jogokhoz, pl. a nyelvi jogok esetében (hogyan milyen nyelven fordulhatunk a hivatalhoz), ezen múlik majd kisebbségi kultúránk, kulturális intézményeink, lapjaink, színházaink támogatása, de intézményeink, iskoláink fenntartásával is szorosán összefügg. Tehát az a kérdés, hogy mi az Ön nemzetisége? – ismét ott lesz a kérdések sorában. Most azonban egy másik kérdés is megjelenik: „Más nemzetiséghez tartozónak is vallja magát?” Erre nem kötelező válaszolni. A második nemzetiségre vonatkozó kérdés esetében ne tévesszen meg bennünket az, hogy Szlovákia állampolgárai vagyunk, hisz ennek semmi köze az identitásunkhoz, nemzeti önazonosságunkhoz, a kérdés nem erre vonatkozik. Az állampolgárság adott, a nemzetiség megválasztása alapvető emberi jog, szívünk joga.

És ha nincs számítógép a családban, vagy nem vagyunk jártasak a számítógépes világban?

Nem szégyen segítséget kérni. A fiataloknak nem okoz gondot a virtuális világban való barangolás. Legfeljebb büszkének lesznek, hogy ők ezt is tudják...

Ha így sincs kéznél megoldás, április 1-je után a helyi községi vagy városi hivatal, a törvény értelmében létrehozott népszámlálási kontaktpontok, a népszámlálási asszisztensek segítenek.

Tehát február 15-től március 31-ig, vagy akár október végéig...egy, kettő, három – népszámlálunk!

Bauer Edit

Felhívás

Kérjük tisztelt Olvasóinkat, hogy tudassák szerkesztőségünkkel, ha laccímet változtatnak, és mivel gyakran vannak gondok a terjesztéssel, jelezzék, ha valamelyik számunkat nem kapják meg. Ezzel megkönnyítik munkánkat. Köszönjük.

Elérhetőségeink: postacím: Carissimi, Bučinová 14, 821 07 Bratislava, e-mail: carissimi.lap@gmail.com, telefonszám: 0907/812 236.

Szájmaszkolódsi

Hefty Angéla
gyógypedagógus,
egyetemi oktató rovata

Bár az előző számban már szó volt róla egy interjúban, a koronavírus terjedése kapcsán továbbra is foglalkoztat az elzártság-bezártság kérdése. Vajon kinek és mennyi nehézséget okoz a kényszerű bezártság? Elgondolkodtam rajta, hogy ha mi, siketek, nagyothallók vagy cochleáris implantátummal élők az előírt szabályokat megtartva kimegyünk az utcára, milyen sok különleges akadályba ütközünk, mert mindenkinek az arcán ott van az az eszköz, amely véd bennünket a vírus terjedésétől: a SZÁJMASZK. Amely tudat alatt unos-untalan figyelmeztet bennünket arra, hogy akivel ügyes-bajos dolgaink intézése közben találkozunk, annak mielőtt megszólal, jelezzük, hogy maszkban nem értjük, mit mond. Tehát aranyszabály: miután beléptünk az ügyfélfogadó helyiségbe, és az alkoholos folyadékból spriceltünk a kezünkre, s a 2 méteres távolságot is megtartottuk, az agyunk által mozgósított „vigyázz-kész-rajt”-ra mondjuk el a betanult szöveget: „Nagyon kérem, vegye le a maszkját, és megfelelő távolságban válaszoljon, mert siket/ nagyothalló/hallássérült vagyok, és nem értem, amit mond, mert a maszk eltakarja a száját, én pedig szájról olvasok.” Eldaráltuk, majd várjuk a kellemes vagy kevésbé kellemes reakciót. Hát, van, aki megérti a kérésünket, és van, aki nem. Nézzük először az előbbit, mert az kellemesebb. A minap az egyik gyógyszertár munkatársa kapcsolt, és megjegyezte, hogy ebben a pandémiás helyzetben igazán nehéz lehet megértetni magunkat másokkal. Empátia. Ez az, vidámabban megyek ki a pirulás boltból. Pirulás nélkül.

Most nézzük azt a helyzetet, mikor nem értenek meg bennünket. A minap valami történt az egyik üzletlánc boltjában, s annak rendje és módja szerint bemondták, hogy mindenki menjen a kijáráshoz. Csak feltételeztem, hogy ezt mondták, mert érteni nem értettem, de mivel mindenki otthagyt a csapot-papot, azaz a bevásárlókocsiját, és kiment, hát elindultam én is kifelé. Közben megkértem az alkalmazottat, hogy lenne szíves elmondani az instrukciót, és hogy mi várható. De nem is figyelt rám, csak mint a magnószalag hajtogatta a nem tudom mit, gondolom, azt, hogy „azonnal hagyják el az épületet”, s közben buzgón hessegetett el magától, mint a legyet. Pirulni a kellemetlenségtől a maszk mögött is lehet.

Egy másik szolgáltatónál történt, hogy odaléptem az ablakhoz, elmondtam, mit szeretnék, és eldaráltam a fenti szöveget. Az üveglak mögött maszkban levő ügyintéző hölgy nem válaszolt, csak pötyögött a számítógépén, majd átadta a papírt, és közben mondta a szokásos szöveget. Amikor láttam, hogy fel-le emelkedik a szájmaszkja, ami arra utalt, hogy beszél, éreztem, hogy

emelkedik a vérnyomásom, ami az ismétlődő problémamegjelenés és meg nem értés velejárója. „Ezek az együgyűek!” – gondoltam bosszúsan, és még egyszer emelt hangerővel eldaráltam a nemértemmitmond szövegemet. Semmi reakció, de már vészjóslóan közeledett a főnök. No, nem hagyom magam, igenis jogom van tudni az információt, s mivel szóban nem értette meg, dühösen kikotortam egy papírt, és felírtam nyomtatott betűkkel a szokásosat: „Siket vagyok, nem értem, mit mond, írja fel papírra!”. Ha nem értette kétszer szóban, akkor legyen írásban neki, gondoltam, a szó elszáll, az írás megmarad, hát legyen.

Elolvasta, majd visszaírt: „Én is hallássérült vagyok.” No, megállt bennem az ütő, hogy ketten vagyunk itt, akik nem tudunk sehogy se szót váltani, mert nem értjük, mit mond a másik. Pirulás.

Miután tisztáztuk az intézendő feladatot, elgondolkodtam... Miért nem tesz valamit a hölgy azért, hogy látható legyen, milyen kommunikációs igénye van? Ügyintéző, joga, sőt kötelessége ÉRTENI az ügyfelek óhaját. Vannak átlátszó maszkok is, amelyeneket ő is hordhatna. És aki a másik oldalon áll, afelé miért nem lehet közvetíteni a saját igényét? Kell hozzá némi bátorság, hogy papíron jelezze: ha nem érti, amit igényelnek az ügyfelek, legyenek szívesek leírni. Van, aki szégyelli, és van, aki vállalja. De hát nem vagyunk egyformák. Mindenesetre az információhoz való hozzáféréshez – a rossz információ elkerülése végett is – mindenkinek joga van, akármilyen közösséghez, csoporthoz tartozik is. Arra gondoltam, hogy ha legközelebb ugyanott lesz dolgom, akkor megemlítem ezt a vészjóslóan közeledő főnöknek. Tegyen ő is valamit.

A Carissimi Nonprofit Alap tevékenysége 2020-ban

A világvárvány szervezetünk életébe is beleszólt: a múlt évben nem tudtuk megtartani rendezvényeinket. Elmaradt az autizmus világnapjára a Konrádko Polgári Társulással tervezett közös szakmai napunk. Kedves barátaink szomorúan vették tudomásul, hogy az Értelmi Sérülteket Segítő Társulás galántai szervezetével együttműködve a magyar költészet napja alkalmából tizenegy éve folyamatosan megrendezett versfesztivált sem tudtuk megtartani.

Valamiféle kárpótlásul szolgált a fogyatékosokkal élők világnapja alkalmából a Konrádko Pt. által meghirdetett Ki mi tud?, melyet a Carissimi Nonprofit Alap is támogatott. Igaz, csak online formában valósulhatott meg, de így is sokan bekapcsolódtak. Örömmel küldték be videón a produkciójukat, és büszkén hallgatták Szeredy Krisztina énekművész elismerő szavait. A 21 produkcióból – volt közöttük ének, hangszerjáték, tánc, versmondás – közel másfél óras összeállítás készült, amely a www.carissimi.sk honlapról is elérhető.

Részt vettünk lapunk állandó munkatársa, Sztakó Zsolt Életem történetei című új könyvének somorjai bemutatóján. A szerző Pogány Erzsébet, a Carissimi kuratóriuma fájdalmasan korán el-

hunyt tagja emlékének szentelte a kötetet.

A Szlovákiai Magyarok Kerekasztala tagjaként bekapcsolódtunk a magyar népszámlálási kampány központi stábjának munkájába.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma kultúráért felelős államtitkársága és a magyar kormány támogatásának köszönhetően a Könyvet – otthonra programban határon túli családok is kaptak ajándék könyveket. A Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége és a Családlánc felvidéki tagszervezeteinek szánt könyvcsomagok szétosztását a Szövetség a Közös Célokért koordinálta. A Carissimi tíz olyan családnak adott át könyvcsomagot, ahol sajátos

oktatási-nevelési igényű gyermeket nevelnek.

2020-ban tizenöt, fogyatékossgal élő vagy beteg gyermeket nevelő családnak nyújtottunk támogatást rehabilitációra, fejlesztésre, valamint gyógyászati eszközök vásárlásához. Honlapunkon és Facebook-oldalunkon (fb.me/carissimina) keresztül is tartottuk velük a kapcsolatot.

Lapunknak a terjesztési költségek megnövekedése miatt a korábbi évi hat helyett tavaly négy száma jelent meg a Szlovák Humanitárius Tanács kiadásában, igaz, bővebb terjedelemben. Az egyes számok honlapunkon is elérhetők.

A Carissimi Nonprofit Alap önkéntes szervezet – kuratóriuma térítésmentesen végzi munkáját. Tevékenységünket, ingyenes lapunk kiadását pályázatokból, valamint jó szándékú emberek adófelajánlásából, pénzadományyaiból tudjuk megvalósítani.

Köszönjük

a Kisebbségi Kulturális Alap, a Bethlen Gábor Alap, a Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége, a Szövetség a Közös Célokért, továbbá magánszemélyek (Vilma Cipárová és Miroslav Cipár, Czetli Mónika, Duray Júlia, dr. Effner-Domonkos Etelka, Fekete Zsuzsanna, Füleky Éva és Pál, Lapos Zoltán, Madarász Ildikó és Alajos, Nagy Amália, Valent Kinga, illetve magukat megnevezni nem kívánó adományozók) támogatását.

Köszönjük mindenkinek, aki felajánlotta szervezetünknek adója 2, illetve 3 százalékát, és kérjük, ha módjukban áll, idén is tegyék ezt, s javasolják másoknak is, hogy támogathassuk a fogyatékossgal élő gyermeket nevelő családokat.

A Carissimi kuratóriuma

A jogi személyek és azok a természetes személyek, akik maguk készítik adóbevallásukat, az adóív megfelelő részébe írják be a Carissimi adatait: **IČO:** 31821910; **právná forma:** neinvestičný fond; **obchodné meno/názov:** Carissimi n. f.; **sídlo-ulica:** Nám. 1. mája; **číslo:** 3382/10-12; **PSC:** 81106; **obec:** Bratislava. Az alkalmazottak a lapunkban vagy a honlapunkon található nyilatkozatot töltsék ki, és az adó befizetését igazoló nyomtatvánnyal (ezt a munkaadójuk tölti ki) együtt április 30-áig juttassák el a lakhelyük szerint illetékes adóhivatalba. Az adóhivatal értesítést küld a Carissiminek a felajánlás tényéről (nem az összegéről!), ha ezt a lehetőséget x-szel bejelölik a nyilatkozat megfelelő rovatában.

Ki vétkezett?

A Fundamentum Evangéliumi Alapítvány weblapján találtam Lovas András *Ki vétkezett?* című írását. Ebből idézek:

„Amikor Jézus továbbment, meglátott egy születése óta vak embert. Tanítványai megkérdezték tőle: »Mester, ki vétkezett: ez vagy a szülei, hogy vakon született?« Jézus így válaszolt: »Nem ő vétkezett, nem is a szülei, hanem azért van ez így, hogy nyilvánvalóvá legyenek rajta Isten cselekedetei.«» (Jn 9,1–4)

Nekünk szól az üzenet: szenvedésed és betegséged nem okvetlenül és nem elsősorban Isten csapása egy bűnért. Azt se hidd, hogy Istennek kevésbé vagy fontos, Isten kevésbé szeret most, amikor beteg vagy, mint amikor egészséges voltál, hogy Isten kevésbé szereti azt, aki nyomorult, mint azt, aki egészséges. És ez ne okozzon semmiféle hamis bűntudatot senkinek. Azt mondja, nem ő vétkezett, nem is az ő szülei, hanem azért van ez így, hogy »nyilvánvalóvá legyenek rajta Isten cselekedetei«. Ez nem azt jelenti, hogy Isten valakit nyomorékká tesz azért, hogy később learassa a babérokat azzal, hogy meggyógyítja. Hanem azt jelenti, hogy a szenvedésben nem az a kérdés, hogy miért van, hogy mi az oka, mi az eredete, mert választ nem igazán kapunk rá. Az a döntő, hogy mi az eredménye, hogy Isten mit tud belőle a te életedben kihozni. Ez teljes változás, teljes fordulat az ember gondolkodásában.”

Eddig az idézet.

A hozzám hasonló sorsúak – ahogy én is – és hozzátartozóik biztosan gyakran gondolkodnak ezekről a dolgokról.

Pár éve barátaim segítségével meglátogattam Pozsonyban a Comenius Egyetem Matematika–Fizika Karát, ahol annak idején tanultam. Kereszteszékben vittek, de nemcsak a készséges portásnak és barátainak köszönhet-

tem, hogy végigjárhattuk az épület-együtttest. Rámpák, lépcsőliftek, korlátok segítettek a közlekedést. Harminc éve ez még nem volt így. Bár csak nehezen, de még saját lábamon jártam. Az egyetem, a kollégium és a kettőt összekötő út mégis tele volt számomra leküzdhetetlen akadállyal: meredek, télen jeges utak, sok-sok korlát nélküli lépcső. De velem volt nővérem, velem voltak a barátaim, évfolyamtársaim. És átsegítettek a leküzdhetetlen akadályokon.

Később, a munkahelyemen segítőkész kollégák vettek körül. Asztalomhoz hozták az ebédem, ahogy az állapotom fokozatosan romlott, elkísértek munkába és haza, először gyalogosan, majd autóval. Aztán hazaköltöztem szülőfalumba idős édesanyámhoz. Egymás támaszai voltunk. Most már több éve egyedül élek. A mindennapok feladatainak elvégzésében az unokatestvéreim a segítők, vagy a nővérem és gyerekei. Tőlük azonban országhatár választ el, így a mostani nehéz helyzetben nem tudunk találkozni.

Gyermekkorunkban nagyszüleink házában volt egy klubunk. Unokatestvéreinknek, a szomszéd gyerekeknek. Kiállításokat rendeztünk, társasjátékoztunk, pingpongoztunk, kirándultunk. Nem ittunk, nem dohányoztunk. Drogról nem is hallottunk. Mindnyájunknak szép emlékeink vannak erről az időszakról. Mi ketten a húgommal, mozgássérültek semmilyen hátrányt nem szenvedtünk. Ha kellett, társaink segítettek. Voltak azért olyanok is, akik elfordultak tőlünk, vagy a nehezebb helyzetekben magunkra hagytak.

Hogy miért mondtam el mindezt? „Azért van ez így, hogy nyilvánvalóvá legyenek rajta Isten cselekedetei.”

Ám nemcsak mi vagyunk formálva. Lehet, hogy azért is vagyunk, hogy az emberek, hozzátartozóink, vagy akikkel a sors összehoz bennünket, általunk épüljenek? Kiderüljön, ki mit tud ebből

a sorstalálkozóból kihozni? Ha kell, megváltozik-e általunk – akár csak passzív létünk által – a gondolkodásuk?

Mi magunk még nehezebb próbának vagyunk kitéve. Meg kell tanulnunk először elfogadni magunkat, utána pedig könnyű szívvel elfogadni a segítséget. Életünkkel tapasztaljuk, hogy jobb adni, mint kapni, és hogy milyen nehéz elfogadni. El kell fogadnunk az elfogadást, de a tőlünk való elfordulást is, a sajnálkozást, vagy ha furcsán néznek ránk. Legnehezebb elfogadni azt, ha velünk akarják igazolni önmaguknak vagy környezetüknek a jóságukat, néha akarataink ellenére. Minden embernek vannak értékei, nekünk is, melyekkel másoknak hasznára tudunk lenni. Némelyek nem tudják tőlünk elfogadni, amit nyújtunk.

Életemben sok emberrel találkoztam. Van, akinek természetes a velem való kapcsolata. Volt, akinek tanulnia kellett ezt. És voltak, akiknek nem sikerült. Nekem magamnak is sok év kellett, hogy mindegyiket elfogadjam, változzon a gondolkodásom. Mindenkire tudjak bizalommal közeledni, vagy ha kell, elvonulni. Meglehet, máig sem sikerült teljesen.

Az Áhítatok az év minden napjára című könyvecskében születésem napjára ez van írva: „Megparancsoltam neked, hogy légy erős és bátor. Ne félj, és ne rettegj, mert veled van Istened, az Úr, mindenütt, amerre csak jársz.” Józsué 1,9

Nagy Amália, Csicsó

Filmek, amelyek hozzánk szólnak

2020. november 17–19-én rendezték meg a VI. Magyar Speciális Független Filmszemlét. A járványhelyzet miatt az online térbe került át. Most két olyan alkotást szeretnék ajánlani a bő kínálatból, amely engem különösen megérintett. Mindkét film jó példa arra, hogy művészi eszközökkel, érzékenyen hogyan lehet ehhez a kényes témához úgy nyúlni, hogy az üzenet a társadalom többségéhez is eljusson.

A **Hívás** című film alkotóit az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kara és A Gyógypedagógia Fejlesztéséért Alapítvány az Egymástól Tanulunk díjjal jutalmazta – a fogyatékossgal élő emberekkel kapcsolatos szolidaritás

megtaníthatóságának egyedi ábrázolásáért. A történet egyszerű ötletre épül, amely ismerős lehet minden sorstársamnak, aki volt már kórházban.

Négy gerincsérült fekszik egy szobában, és a nővérhívó épp akkor nincs kéznél, amikor a nővért hívni kellene. Erről szól a film. A kiszolgáltatottságról, ugyanakkor az egymásrautaltságról is. Hogy ők négyen hogyan oldják meg ezt a helyzetet. Mert vannak olyan élethelyzetek, amikor a különbségek nem számítanak, csak az, hogy túléljük. És ez a szolidaritás.

* * *

A szemle Méltóság különdíját a **Nino bárkája** című film kapta a fogyatékossgal kapcsolatos attitűd megváltoztathatóságának egyedi megmutatásáért. Forgatókönyve akár Hollywoodban is készülhetett volna, és akkor érzelemtől csöpögő superprodukciónak is lehetett volna. Magyarország azonban nem Hollywood. Szerencsére. Mert így őszinte és kedves történet született meg a kamera előtt, és néhány emlékeztető színészi alakítást is láthatunk.

A film elején éppen a pincérnő vesz érzékeny búcsút Nino hajdan szebb napokat is látott csehójától, előtte azonban szétveri a berendezést. Később kiderül, hogy az étteremnek az lett a végzete, hogy lakópark épült mel-

lette, és a lakók kényes ízlését már nem elégítette ki egy lepusztult csehó.

Nino próbál a banktól hitelt felvenni az újrakezdéshez, de nem felel meg a feltételeknek. A riksás fiútól megkapja egy esélyegyenlőséggel foglalkozó alapítvány címét, ott azonban csak akkor állnak vele szóba, ha megváltozott munkaképességű embereket alkalmaz. Amikor azonban az alapítvány vezetője beállít hozzá három jövőendő alkalmazottjával, egy Tourette-szindrómás lánnyal, egy kerekesszékes fiúval és egy amnéziás férfival, azal kezd, hogy letakarja a táblát, amely azt hirdeti, hogy itt megváltozott munkaképességű embereket alkalmaznak, egy Gambino-pizza feliratúval. Mondván, nem akarja, hogy a vendégek szánakozásból menjenek oda, hanem azért, mert jól akarják magukat érezni.

A vállalkozás sikeres lesz, mivel az amnéziás szakácsról kiderül, hogy balesete előtt mesterszakács volt. Azonban minden további szó spoilerézés volna. Inkább nézzék meg a filmet!

Sztakó Zsolt

A hívás. Írta és rendezte Vincze Zoltán. 2020.

Nino bárkája. Rendező: Miklaucek Bence, író-forgatókönyvíró: Maruszkai Balázs. 2020.

MEGRENDELŐLAP

Megrendelem a **Carissimi** című **ingyenes folyóiratot** az alábbi címre:

NÉV/INTÉZMÉNY: _____

PONTOS CÍM: _____

FOGLALKOZÁS/MUNKAHELY: _____

Telefon:

Dátum:

Aláírás:

A megrendelést a következő címek egyikére kérjük:

Levélcímünk: **Carissimi, Bučinová 14, 821 07 Bratislava**. E-mail: **carissimi.lap@gmail.com**.

Köszönettel fogadjuk, ha támogatják lapunkat.

Számlatulajdonos (návoz účtu): **Carissimi n. f.**, számlaszám (č. účtu): **SK95 5200 0000 0000 0534 5665**.

A Carissimi Nonprofit Alap a megrendelő személyes adatait csak a megrendeléssel kapcsolatban használja fel.

A nyilvántartás feltételei a www.carissimi.sk honlapon olvashatók.

Magyar–szlovák, szlovák–magyar szótár

agyi gyermekbénulás – detská mozgová obrna
 beszédzavarok – poruchy reči
 (az) egészségügyi ellátásról szóló törvény – zákon o zdravotnej starostlivosti
 érzelmi nevelés – emocionálna výchova
 felfekvés elleni matrac – antidekubitný matrac
 feliratozás – titulovanie
 finom- és nagymozgások zavarai – poruchy jemnej a hrubej motoriky
 (a) foglalkoztatási szolgálatokról szóló törvény – zákon o službách zamestnanosti
 gondozói szolgáltatás – opatrovateľská služba
 gondozói tanfolyam – opatrovateľský kurz
 gyulladás – zápal
 Házi Betegápolói Ügynökség – Agentúra domácej ošetrovateľskej starostlivosti (ADOS)
 hematológiai és transfuziológiai osztály – oddelenie hematológie a transfuziológie
 iskolaérettség – školská zrelosť
 korai fejlesztés – včasná intervencia
 magas fehérvérsejtszám – zvýšenie hladiny bielych krviniek
 (a) munkavégző képesség csökkenése – miera poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť
 (a) műsorszórásról és -terjesztésről szóló törvény – zákon o vysielaní a retransmisii
 oxigénhiány – nedostatok kyslíka
 önfoglalkoztató – samostatne zárobkovo činná osoba
 önkéntesség – dobrovoľníctvo
 segítő szakmák – pomáhajúce profesie
 szállítói szolgáltatás – prepravná služba
 szociális vállalat – sociálny podnik
 tanulási és viselkedési zavarok – poruchy učenia a správania
 (a) társadalombiztosításról szóló törvény – zákon o sociálnom poistení
 véralvadásgátló (vérhígító) – antikoagulačný liek (liečivo na riedenie krvi)
 véralvadási zavarok – poruchy zrážanlivosti krvi
 vérhígító (véralvadásgátló) – liečivo na riedenie krvi (antikoagulačný liek)
 vérszegénység – chudokrvnosť
 vérzékenység – krvácnosť

Agentúra domácej ošetrovateľskej starostlivosti (ADOS) – Házi Betegápolói Ügynökség
 antidekubitny matrac – felfekvés elleni matrac
 antikoagulačný liek (liečivo na riedenie krvi) – véralvadásgátló (vérhígító)
 detská mozgová obrna – agyi gyermekbénulás
 dobrovoľníctvo – önkéntesség
 emocionálna výchova – érzelmi nevelés
 chudokrvnosť – vérszegénység
 krvácnosť – vérzékenység
 liečivo na riedenie krvi (antikoagulačný liek) – vérhígító (véralvadásgátló)
 miera poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť – a munkavégző képesség csökkenése
 nedostatok kyslíka – oxigénhiány
 oddelenie hematológie a transfuziológie – hematológiai és transfuziológiai osztály
 opatrovateľská služba – gondozói szolgáltatás
 opatrovateľský kurz – gondozói tanfolyam
 pomáhajúce profesie – segítő szakmák
 poruchy jemnej a hrubej motoriky – finom- és nagymozgások zavarai
 poruchy reči – beszédzavarok
 poruchy učenia a správania – tanulási és viselkedési zavarok
 poruchy zrážanlivosti krvi – véralvadási zavarok
 prepravná služba – szállítói szolgáltatás
 samostatne zárobkovo činná osoba – önfoglalkoztató
 sociálny podnik – szociális vállalat
 školská zrelosť – iskolaérettség
 titulovanie – feliratozás
 včasná intervencia – korai fejlesztés
 zákon o službách zamestnanosti – a foglalkoztatási szolgálatokról szóló törvény
 zákon o sociálnom poistení – a társadalombiztosításról szóló törvény
 zákon o vysielaní a retransmisii – a műsorszórásról és -terjesztésről szóló törvény
 zákon o zdravotnej starostlivosti – az egészségügyi ellátásról szóló törvény
 zápal – gyulladás
 zvýšenie hladiny bielych krviniek – magas fehérvérsejtszám

Támogatóink:

Duray Júlia Szenc, Füleky Éva és Pál, Pozsony,

Szőcs Gizella és Kálmán, Nagykeszi, Kisebbségi Kulturális Alap

(Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.)

Kiadványunk a KCSSZ és a Carissimi Nonprofit Alap együttműködésével jelent meg.

Lili és Emili / Ágnes (Cséfalvay Á. András felvételei)

